

PRZEGLĄD ADMINISTRACYJNY

Miesięcznik

poświęcony teorii i praktyce prawa administracyjnego

Naczelnny Redaktor:

Dr. Stanisław Celichowski.

Komitet Redakcyjny:

Czesław Czypicki — Prezes Senatu Administracyjnego,
Juljan Hubert — Wyższy Radca Krajowy,
Konstanty Lenc — Dyrektor Departamentu M. S. W.,
Dr. Jan Podkomorski — b. Naczelnik Wydz. Minist. b. Dz. Pr.,
Dr. Adolf Rappé — Naczelnik Wydziału M. S. W.,
Stefan Urbanowicz — Dyrektor Departamentu M. S. W.,
Dr. Bohdan Wasiutyński — Profesor Uniwersytetu Pozn.,
Władysław Weissbrod — Naczelnik Wydziału M. S. W.,
Wacław Wyczyński — Starosta Krajowy w Poznaniu.

Poznań.

Nakładem Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.
Czcionkami Drukarni Dziennika Poznańskiego.

Treść numeru:

I. Rozprawy:

Przyczynki do reformy administracji w Polsce *Dr. Baumgarten.*

II. Z Praktyki: Sprawozdanie Wydziału Krajowego z administracji Poznańskiego Krajowego Związku Komunalnego.

III. Od Administracji.

Od Redakcji.

P. T. Współpracowników prosimy o nadsyłanie rozpraw o ile możliwości na ćwiartkach arkusza, zapisanych po jednej stronie i zaopatrzonych w bieżącą liczbę paginacji.

Redakcja zastrzega sobie prawo uskutecznienia poprawek rękopisów celem ujednoczenia skrótów, pisowni i interpunkcji, oraz drobnych zmian stylistycznych.

P. T. Autorowie, którzy z ważnych powodów pragną, by ich oryginalna pisownia została zatrzymana, zechcą zaznaczyć to wyraźnie, przy przesyłce rękopisu.

Redakcja zastrzega sobie wyłączne prawo wydawania nadesłanych rozpraw w osobnych odbitkach na podstawie specjalnej umowy co do honorarjum autorskiego.

* * *

„Przegląd Administracyjny“ nie będąc organem oficjalnym Ministerstwa, nie przedstawia w swej treści opinii Ministerstwa.

Za recenzje, umieszczone w „Przeglądzie piśmiennictwa“, Redakcja nie podejmuje większej odpowiedzialności, jak za resztę treści zeszytu. Ocena danego dzieła przedstawia zatem wyłącznie zaopatrywania poszczególnych sprawodawców, a nie opinię Redakcji.

Adres Redakcji i Administracji: Poznań, Zamek (Ministerstwo Spraw Wewnętrznych).

Adres Ekspedycji: Drukarnia Dziennika Poznańskiego, Poznań, ulica Pocztowa 9.

Prenumerata kwartalna (3 zeszyty) włącznie z przesyłką pocztową 1000.— mk.

Cena miesięcznego zeszytu w handlu ksiąg. (bez dodatku drożyżn.) 500.— mk.

I. ROZPRAWY.

Przyczynki do reformy administracji w Polsce.

Unifikacja b. dzielnicy pruskiej.¹⁾

Ustawa z dnia 7. kwietnia 1922 r. w przedmiocie zniesienia Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej (Dz. Ust. R. P. nr. 30, poz. 247) jest zamknięciem okresu unifikacji polityczno-administracyjnej, zapoczątkowanej ustawą z dnia 1. sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej (Dz. Pr. P. P. nr. 64, poz. 385). Prócz tego jednakże ustawa ta zmieniając art. 6. ustawy z 1. sierpnia 1919 r. jako też artykuły 8., 10. ustęp czwarty i art. 13. ustawy z dnia 23. czerwca 1921 r. o wprowadzeniu dekrétów, ustaw sejmowych i rozporządzeń Rządu oraz o dalszem uzgodnieniu ustawodawstwa na obszarze b. dzielnicy pruskiej (Dz. Ust. R. P. nr. 75, poz. 511) wprowadza zmianę w dotychczasowym postępowaniu unifikacji prawnej. Celem ustawodawcy było zniesienie dotychczasowych specjalnych upoważnień unifikacyjnych, przysługujących Radzie Ministrów i Ministrowi b. Dzielnicy Pruskiej; art. 2. przenosi kompetencje, przysługujące Ministrowi b. Dzielnicy Pruskiej na właściwych Ministrów.²⁾ Niedopuszczalną jednakże jest interpretacja, jakoby na nich przeszły również upoważnienia z art. 6. ustawy sierpniowej. Minister b. Dzielnicy Pruskiej otrzymał wyjątkowo władzę ustawodawczą, która jedynie przysługuje Sejmowi, upoważnienie to ze zniesieniem Ministerstwa gaśnie, przejście obaliloby zasadę podziału władzy, — uświęconą w Konstytucji, — wprowadziłoby chaos. Upoważnienie takie można było właśnie udzielić jedynie Ministrowi b. Dzielnicy Pruskiej, który łączył wszystkie resorty, znał stosunki miejscowe, i miał przez zmianę przepisów niemieckich i pruskich działać w kierunku odłączenia władz i urzędów od Niemiec i przystosowania ich ustroju i procedury do nowych warunków poli-

¹⁾ Patrz „Przegląd Administracyjny“ Roczn. II., zes. 6, str. 173 i nast.

²⁾ „Minister“, czy „minister“? Dziennik Ustaw używa raz małej, raz znowu dużej litery. Sądzę, że przesadną jest pisownia „Minister b. Dzielnicy Pruskiej.“ Najwłaściwszym byłoby używanie wszędzie małej litery.

tycznych, wypływających z przyłączenia do Rzeczypospolitej Polskiej. Sejm, uznając to zadanie za ukończone, odebrał z powrotem władzę ustawodawczą, która jedynie jemu przysługuje. Za powyższą interpretacją przemawia zresztą art. 3. ustawy likwidacyjnej, uchylający moc obowiązującą szeregu artykułów ustawy sierpniowej i czerwcowej.

Jak więc i komu przysługują obecnie upoważnienia do prowadzenia dalszej unifikacji prawnej? Pozostał jedynie nienaruszony art. 11. ustawy czerwcowej.³⁾ Tak więc Rada Ministrów jest władna wprowadzać na obszar b. dzielnicy pruskiej tylko rozporządzenia, wydane na podstawie dekretów i ustaw, wprowadzonych ustawą czerwcową.

Słowa, dotyczące Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej w art. 3. ustawy likwidacyjnej stały się przyczyną powstania wątpliwości, czy wymienione w nim artykuły zostały zniesione, czy też ich moc obowiązująca w pewnych tylko przypadkach uchylona; innemi słowami, czy może zająć przypadek, że możliwem będzie zastosowanie tych artykułów (np. czy nie można pod pewnymi warunkami zrobić użytku z art. 8. ustawy czerwcowej). Wątpliwość tę zda się usuwać art. 4. ustawy likwidacyjnej, zmieniający brzmienie art. 12. ustęp drugi ustawy czerwcowej. Skoro bowiem każe skreślić słowa „dekrety i ustawy“, wyklucza tem same możliwość wprowadzenia nowych dekretów i ustaw przez Radę Ministrów, pozostawiając zmieniony art. 12., zastosowany jedynie do art. 11.

Należy wspomnieć o braku ustawy z dnia 7. kwietnia 1922 roku. Mianowicie art. 2. przeprowadzając ostateczną unifikację polityczno-administracyjną i przenosząc kompetencje na resortowych Ministrów, pominął urządzenia wprowadzone przez Ministra b. Dzielnicy Pruskiej. Tak np. wprowadził Minister b. Dzielnicy Pruskiej rozmaite „rady“ przyboczne, czy opiniodawcze, jak: żywnościową (Dz. Urz. ex 1920 r. str. 214), rolniczą (Dz. Urz. ex 1920 r. str. 408), lekarską (Dz. Urz. str. 723), pracy i opieki społecznej (Dz. Urz. ex 1920 str 742), opieki społecznej (Dz. Urz. ex 1920 r. str. 920), wodną (Dz. Urz. ex 1921 r. str. 187). Czy rady te z likwidacją Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej przestały istnieć, czy też mają je przejąć resortowi Ministrowie, choć są w innych dzielnicach nieznanne?

Tak więc ustawa likwidacyjna stanowi etap na drodze całkowitej unifikacji b. dzielnicy pruskiej. Należy ją rozpatrywać w związku i na tle ustaw sierpniowej i czerwcowej.

Przedtem jednak należałoby przedstawić te przepisy, które przed wydaniem tej ustawy unifikację przeprowadziły. W poprzedniej rozprawie przedstawiono jedynie działalność Rady Mi-

³⁾ Znaczenie tego artykułu omówiono szczegółowo w zeszycie 6. „Przełądu“ (str. 177).

nistrów. Wspomniano tylko o rozporządzeniach unifikacyjnych poszczególnych Ministrów. Celem wyraźniejszego zobrazowania działań ości tych ostatnich zwracam uwagę na kilka charakterystycznych rozporządzeń:

1) Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 27. stycznia 1922 r. w przedmiocie wykonywania dozoru nad kotłami parowymi (Dz. Ust. R. P. nr. 10, poz. 80) przekazuje w paragr. 2. bezpośredni dozór nad kotłami w granicach województw poznańskiego i pomorskiego stowarzyszeniu dozoru kotłów w Poznaniu. Minister Przemysłu i Handlu wydając przepisy dla obu województw b. dzielnicy pruskiej przekroczył swą kompetencję, ponieważ zarząd spraw, dotyczących przemysłu i handlu na obszarze b. Dzielnicy Pruskiej został mu przekazany dopiero rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 6. marca 1922 r. (Dz. Ust. R. P. nr. 19, poz. 161). Rozporządzenie tegoż Ministra z dnia 11. marca 1922 r. (Dz. Ust. R. P. nr. 21, poz. 176) zmieniające termin ustanowiony w paragr. 3. rozporządzenia z dnia 27. stycznia 1922 r. (Dz. Ust. R. P. nr. 10, poz. 80) wydane jest już po objęciu przez Ministra Przemysłu i Handlu zarządu spraw jego resortu na obszarze b. dzielnicy pruskiej, nie może być jednak uznane jako naprawiające błąd poprzedniego rozporządzenia, ponieważ powołuje się na nie, zmieniając jedynie termin zgłoszenia

2) Należało w powyższym przypadku zastosować postępowanie, którego przestrzegał Minister Pracy i Opieki Społecznej wydając dnia 30. stycznia 1922 r. (Dz. Ust. R. P. nr. 10, poz. 82) swe rozporządzenie wykonawcze do ustawy z dnia 21. października 1921 r. (Dz. Ust. R. P. nr. 88, poz. 647) w porozumieniu z Ministrem b. Dzielnicy Pruskiej. Porozumienie było konieczne, ponieważ zarząd spraw pracy i opieki społecznej został dopiero z dniem 1. kwietnia 1922 r. wyłączony z zakresu działania Ministra b. Dzielnicy Pruskiej (rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6. marca 1922 r. (Dz. Ust. R. P. nr. 21, poz. 168).

3) Prawidłowo wydane jest również rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 31. października 1921 r. w przedmiocie poboru na rzecz Skarbu Państwa dodatku do podatków gruntowego, podymnego, domowo-klasowego i budynkowego (Dz. Ust. R. P. nr. 101, poz. 728). Art. 7. ustawy z dnia 17. czerwca 1921 r. (Dz. Ust. R. P. nr. 52, poz. 372) porucza bowiem jej wykonanie Ministrowi Skarbu, o ile zaś chodzi o wykonanie na obszarze b. dzielnicy pruskiej w porozumieniu z jej Ministrem. Porozumienie to nie zostało wprowadzone w życie w tytule rozporządzenia, jak się zwykle dzieje, lecz wspomniane w ustępie pierwszym legitymującym, a zaświadczone podpisem Ministra b. Dzielnicy Pruskiej.

4) Jeszcze dalej w tym względzie idą rozporządzenia Ministra Robót Publicznych z dnia 8. czerwca 1920 r. o organizacji zarządu rzek żeglowych (Dz. Ust. R. P. nr. 50, poz. 308) oraz rozporządzenie tegoż Ministra z dnia 21. czerwca 1921 r. w przedmiocie częściowej zmiany poprzedniego rozporządzenia (Dz. Ust. R. P. nr. 60, poz. 381). Rozporządzenia te powołują się wprawdzie w pierwszych ustępach na porozumienie z Ministrem b. Dzielnicy Pruskiej, co jednakże nie jest uwidocznione, ani w tytułach, ani w podpisach.

W końcu należy jeszcze zwrócić uwagę na te przepisy, które przeprowadzają unifikację niejako, zamaskowaną, nie zwracając uwagi na nią; tutaj należą:

1) Ustawa z dnia 14. lipca 1920 r. w sprawie udzielenia Ministrowi Przemysłu i Handlu nadzwyczajnych pełnomocnictw do uregulowania spraw opałowych (Dz. Ust. R. P. nr. 75, poz. 588) powiada wyraźnie w art. 7., że upoważnienia służą mu na całym obszarze Rzeczypospolitej, a więc także na obszarze b. dzielnicy pruskiej, wątpliwości usuwa zresztą art. 1. lit. b. pkt. 1) powołujący się na przepisy pruskiej ustawy górniczej. Uprawnienia przysługujące Ministrowi Przemysłu i Handlu do dnia 12. sierpnia 1921 r. zostały przedłużone także w stosunku do b. dzielnicy pruskiej — do dnia 31. grudnia 1921 r. ustawą z dnia 1. lipca 1921 r. (Dz. Ust. R. P. nr. 63, poz. 388); — oraz

2) rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu, Ministra Skarbu, Ministra Sprawiedliwości, Ministra Kolei Żelaznych, Ministra Poczty i Telegrafów oraz Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z dnia 30. 10. 1920 r. w przedmiocie organizacji i przepisów postępowania urzędów — oraz Izb przywozu i wywozu (Dz. Ust. R. P. nr. 107, poz. 703) — znoszące Urząd dla Handlu Zagranicznego w Poznaniu i powołujące do ogólnego kierownictwa obrotem towarowym z zagranicą Główny Urząd Przywozu i Wywozu rozwijający swą działalność również na obszar b. dzielnicy pruskiej.

Wreszcie możnaby do grupy przepisów, przeprowadzających unifikację „zamaskowaną“, zaliczyć rozporządzenia przekazujące sprawy elektryfikacji Ministrowi Przemysłu i Handlu, względnie Ministrowi Robót Publicznych. W sprawie tej wydano następujące rozporządzenia (w porządku chronologicznym):

a) rozporządzenie Min. b. Dz. Pr. z dnia 16. września 1919 r. o Urzędzie Elektryfikacyjnym (Tyg. Urz. Min. b. Dz. Pr. nr. 49, poz. 125),

b) rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4. listopada 1920 r. w przedmiocie przekazania Ministrowi Przemysłu i Handlu spraw, dotyczących górnictwa i hutnictwa, gazownictwa, gospodarki elektrycznością oraz miar

i wag na obszarze b. dzielnicy pruskiej (Dz. Ust. R. P. nr. 109, poz. 715).

- c) rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19. września 1921 r. w sprawie zniesienia urzędu elektryfikacyjnego (Dz. Ust. R. P. nr. 82, poz. 569).

Ostatnie rozporządzenie (ad c) przeprowadza podział kompetencji w sprawach elektryfikacyjnych między Ministrów Przemysłu i Handlu oraz Robót Publicznych. Można by tutaj dopatrzyć się unifikacji, nie tyle jednak „zamaskowanej“, ile — „na papierze“, ponieważ Minister Robót Publicznych nie mógł zająć się temi sprawami, nie mając na obszarze b. dzielnicy pruskiej żadnych podwładnych organów (przekazanie mu zarządu robót publicznych nastąpiło dopiero rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 20. lutego 1922 r. (Dz. Ust. R. P. nr 14, poz. 126).

Dr. Baumgarten.

II. Z PRAKTYKI.

Sprawozdanie Wydziału Krajowego z administracji Poznańskiego Krajowego Związku Komunalnego.

(Ciąg dalszy).

e) Liczba Radców Krajowych nie znajduje pokrycia w postanowieniach statutu krajowego, przewidzianego w § 27 rozporz. z 5. listopada 1889 r. Zbiór Ustaw Pruskich str. 177. Według tego przepisu łącznie z postanowieniami statutowymi z dnia 14 listopada 1889, 17 marca 1891, 6 marca 1893, 1 marca 1895, 2 marca 1901 i 1 marca 1904 r. przewidziana statutowo liczba Radców Krajowych jest mniejsza od faktycznej o 5 wzgl 6-ciu. Wymaga to z jednej strony uzupełnienia postanowień statutowych, a z drugiej strony, jako objaw powiększenia liczby wyższych urzędników odpowiedniego uzasadnienia.

aa) Z 10 Radców Krajowych przypadało w 1914 r. — 3 na zarząd Ubezpieczalni Krajowej, 1 na zarząd Krajowego Ubezpieczenia Ogniewego a 6 na Główną Administrację Obecnie w Główniej Administracji Krajowej zatrudnionych jest Radców Krajowych 6, z których 1 zastępuje Starostę Krajowego; pomniejszący go liczba Radców Krajowych jest w tej gałęzi o 1 mniejszą, niż w r. 1914.

Ponieważ dwaj radcowie (Cybulski i Mielcarzewicz) opracowując sprawy ubezpieczenia od wypadków w rolnictwie spełniają zadania (wychodzące poza granice poznańskiego samorządu krajowego) w zastępstwie Pomorskiego Starostwa Krajowego, przeto w stosunku do zadań przedwojennych — liczba radców krajowych, czynnych obecnie w głównej administracji jest faktycznie mniejszą o dwóch; jeden bowiem z wymienionych wyżej byłby wyższym urzędnikiem krajowym na Pomorzu, gdyby agendy rozdzielone były terytorjalnie. (P. Rozporządzenie (I. 1) pod. 15.)

bb) W Krajowym Ubezpieczeniu Ogniewem wraz z wszystkimi jego agendami (Ubezpieczenie na życie, Ubezpieczenie od odpowiedzialności cywilnej) przed wojną czynny był 1 Radca Krajowy na stanowisku Dyrektora; zastępcą jego był Radca Krajowy zajęty w Główniej Administracji Krajowej. Stan ten nie mógł być jednak zatrzymany. Przejęcie agend Ubezpieczenia Ogniewego dokonało się w okolicznościach, które wymagały zwiększonego wielokrotnie wysiłku, a co zatem idzie, pomnożenia liczby urzędników odpowiedzialnych. Na pierwszym miejscu wymienić należy niestałość wniosków ubezpieczeniowych; gdy przed wojną wniosek był rzadko zmieniany i stanowił podstawę dla wszelkich operacji asekuracyjnych, to obecnie wobec z dnia na dzień coraz to

większego przyrostu cen, wnioski niemal co miesiąc muszą być dostosowywane do sytuacji gospodarczej. Gdy przed wojną operowano przeważnie tysiącami, obecnie operuje się dziesiątkami, setkami mijonów. Już sama wielkość liczby wymaga powiększenia personelu w takim stosunku, w jakim przybywa miejsc dziesiętnych w liczbach, typowych w zwyczajnej pracy urzędników. Dlatego też zaszła potrzeba powiększenia liczby Radców Krajowych zajętych w Ubezpieczeniu Ogniomem do tej, jaka wyżej wykazaną została.

cc) Te same uwagi dotyczą również Ubezpieczalni Krajowej. Gdy w r. 1914 Ubezpieczalnia ograniczała się jedynie do ubezpieczenia inwalidowego, które wówczas opracowywane było przez trzech Radców, to obecnie Ubezpieczalnia Krajowa prowadzi ponadto jeszcze ubezpieczenie od wypadków, ubezpieczenie urzędników prywatnych, a więc działy nowe, które — w stosunku do ubezpieczenia inwalidowego — przedstawiają conajmniej takż sam ogrom zadań i wymagają takiejże liczby odpowiedzialnych urzędników wyższych. Wynika z tego, że Zarząd Ubezpieczalni Krajowej winien się składać nie z 4 Radców Krajowych jak to mieć będzie miejsce, gdy dwaj nie zwolnieni jeszcze — w służbie krajowej obejmą swe stanowiska, lecz ze 6. Pozatem przemawiały za powołaniem nowych Radców Krajowych w Ubezpieczalni Krajowej względy formalne, a w szczególności normatywne przepisy rozporządzeń Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z dnia 2 kwietnia 1922 r. w sprawie Ubezpieczenia inwalidowego (Dz. U. nr. 35 poz. 380) z dnia 27 lipca 1920 o ubezpieczeniu urzędników prywatnych (Dz. U. nr. 36 poz. 372) oraz z dnia 12 kwietnia 1921 o tymczas. organizacji Wydziału Ubezpieczeń od wypadków w Ubezpieczalni Krajowej (Dz. U. nr. 16 poz. 101). Niewolno również pominąć, że Ubezpieczalnia Krajowa obejmuje pod względem terytorjalnym nietylko obszar Poznańskiego Krajowego Związku Komunalnego, lecz także Województwo Pomorskie; jeśli się uwzględni liczbę Radców Krajowych, którzy już przed wojną powołani byli do opracowywania spraw ubezpieczenia inwalidowego na Pomorzu, to okaże się, że liczba 6-ciu — uzasadniona wyżej — powinny być jeszcze stosunkowo podwyższona.

Z Radców Krajowych posiada aplikację prawno-administracyjną — 2, — a z świeżo wybranymi 4.

VII. Syndyk Krajowy.

5) Dla opracowywania spraw procesowych utworzony został urząd Syndyka Krajowego, którego funkcje spełnia na podstawie osobnej umowy b. Starosta Krajowy p. Waclaw Wyczyński (p. uchwała Wydziału Krajowego z dnia 11 lipca 1922 poz. 4).

6.a. Urzędnicy krajowi dzielą się — zależnie od przeznaczenia służbowego — na urzędników głównej administracji i urzędników zakładowych. Włączając radców krajowych było: urzędników kra-

jowych w ogóle: w roku 1914 — 1148, w roku 1919 — 730, w r. 1920 — 709, w roku 1921 — 614 a w roku 1922 — 608. W stosunku do liczby przedwojennej redukcja wynosi 540 osób to jest 47 proc. Wykazuje ją najlepiej następujące porównanie: Jeden urzędnik krajowy przypadał w roku 1914 na 1960 mieszkańców i 25 klm²; w roku 1919 na 2731 mieszkańców i 36,5 klm², w roku 1920 na 2812 mieszkańców i 37 klm², w roku 1921 na 3247 mieszkańców i 43 klm², w roku 1922 na 3279 mieszkańców i 44 klm². Stosunek urzędników administracji głównej do administracji zakładowej był następujący: jeden urzędnik administracji głównej przypadał w roku 1914 na 11 zakładowych, w roku 1919 na 7, w roku 1920 na 5, w roku 1921 na 6, w roku 1922 na 8.

b) Podział urzędników krajowych na poszczególne gałęzie i zakłady administracji krajowej ilustruje następujące zestawienie:

Urzędników w:	było w roku	1914	1919	1920	1921	1922
Główniej administracji		104	98	143	97	79
Zakład. Ubezpiecz. od wyp. w roln.		50	32	34	38	38
Oddziały szosowym		56	48	31	37	26
Kraj. Klinice dla kobiet		27	33	41	55	57
Muzeum Wielkopolskiem		27	21	26	26	22
Zakładzie Psych. Dziekanka		110	123	122	106	101
„ „ „ Owińska		134	93	93	103	121
„ „ „ Kościan		142	109	80	38	39
„ „ „ Głuchon. „ (Bydgoszcz)		9	8	9	9	20
„ „ „ Poznań		34	31	29	28	27
„ „ „ Ociemn. Bydgoszcz		29	29	27	29	27
„ „ „ Wychow. Szubin		27	27	23	18	14
Domu Ubogich Srem		34	30	25	24	20
„ „ „ Roboczym Bojanowo		35	34	12	3	4
Zakładzie Wychow. Antoniewo		13	14	14	13	13
Schronisku pod Obornikami		7	—	—	—	—
Zakładach odpadłych od Polski		310	—	—	—	—
Razem		1148	730	709	614	608

Redukcja wyrażając się w 47⁰/₀ ogólnej liczby urzędników krajowych z roku 1914 nieodpowiada tej różnicy, jaka zachodzi między obszarem prowincji poznańskiej, a województwa poznańskiego oraz liczbą mieszkańców prowincji poznańskiej a województwa poznańskiego. Według tej ostatniej zmniejszenie personelu winno wynosić 10⁰/₀.

Dokonana redukcja możliwą była przede wszystkim dzięki temu, że — jak to wynika ze szczegółowych sprawozdań zakładowych — zadania bieżące poszczególnych zakładów w znacznej mierze zmniejszyły się; jeden zakład (Cerekwica) zwinięto; wzrosła

tylko działalność kilkakrotnie Kliniki dla kobiet i Szkoły położniczej; wzrost ten usprawiedliwia przyrost personelu.

c) Pozatem uproszczone zostały formy urzędowania, zmniejszona liczba organizacyjnych komórek, a co zatem idzie ograniczona pisanina wewnętrzna. W administracji głównej wiąże się to z nową organizacją registratur; w miejsce 30 registratur utworzono 14 registratur, to jest o 16 mniej. W tym stosunku zaoszczędzono też siły biurowe.

d) Pod względem uposażenia różnica w poborach istniejąca w roku 1914 pomiędzy urzędnikami wyższymi, średnimi i niższymi została wyrównana; i tak kiedy w 1914 r. różnica w poborach radcy krajowego i sekretarza krajowego stanowiła 75% poborów sekretarskich, to za czasów polskich różnica ta spadła do 17%. Wyrównanie nastąpiło nie od razu; kiedy w ostatnim ćwierćroczu 1920 r. różnica wynosiła przeszło 138%, w r. 1921 zmniejszyła się dziesięciokrotnie, poczem w r. 1922 podniosła się do liczby wyżej wymienionej.

7. Personel urzędniczy głównej administracji krajowej załatwił w roku 1914 — 162 312 wpływów; w roku 1920 — 84 308 wpływów; 1921 — 79 173 wpływów; w roku 1922 do 1 października — 71 696; przypuszczając, że liczba wpływów w ostatnim ćwierćroczu nie będzie odbiegać od średniej za ubiegłe, należy przyjąć liczbę wpływów w roku bieżącym na sumę 96 000. Różnica w liczbie wpływów między 1914 a 1920 — 22 uzasadniona jest przez to, że nie są uważane za wpływy druki ofertowe napływające do Starostwa Krajowego oraz, że pozatem zmniejszyła się wydatnie liczba czasopism oraz korespondencji wymiennych z krajowemi samorządami ościennemi.

8. Organizacja administracji krajowej obejmuje:

A. Główną administrację krajową i

B. Zakłady krajowe

ad A) Główna administracja krajowa obejmuje znowu:

a) Starostwo krajowe i

b) oddzielne zakłady oraz samoistne fundusze (z osobowością administracyjną, wyrażającą się w **prawie koniecznem** używaniu osobnych nazw i pieczęci), administrowane przez Starostwo Krajowe.

ad a) Starostwo Krajowe jest zorganizowane biurokratycznie; służy dla przygotowania i wykonania zadań i obowiązków Starosty Krajowego.

W skład Starostwa Krajowego wchodzi:

1) Wydziały (decernaty) administracyjne,

2) Główna Kasa Krajowa,

3) Biuro Rachuby (kontroli budżetowo rachunkowej) oraz

4) Główna registratura i kancelarja.

ad b) Należą tu:

- 1) Krajowy Bank Pożyczkowy (z Bankiem Kultury Rolnej i Wojenną Kasą Pożyczkową),
 - 2) Krajowa Kasa wdów i sierot po urzędnikach komunalnych w województwie poznańskim,
 - 3) Fundusz (ubezpieczenia) odszkodowań za inwentarz (bydło i konie) dotknięte zarazą bydłą,
 - 4) Fundusz meljoracyjny,
 - 5) Zakład ubezpieczenia od wypadków w rolnictwie.
- ad B) Organizacja Zakładów Krajowych wzoruje się na organizacji Starostwa Krajowego; jest również biurokratyczna. Na czele Zakładu stoi Dyrektor Zakładu; w skład organizacji zakładowej wchodzi w miarę potrzeby:
- 1) personel techniczny (nauczycielski, lekarski),
 - 2) personel administracyjny (inspektor) i
 - 3) Kasa Zakładowa.
- Zakładów Krajowych w administracji krajowej jest ogółem: 11; w czym
- a) przeznaczonych do pieczy nad osobami (piecza socjalno-gospodarcza 10).
 - b) przeznaczonych do pieczy nad przedmiotami (piecza kulturalna) 1.

ROZDZIAŁ II.

Działalność samorządu krajowego.

A. Główna administracja krajowa.

Tytuł I.

Starostwo krajowe.

Ustęp I.

Uwagi ogólne.

Gospodarka krajowa prowadzoną była w czasie od przejęcia jej przez obecnie ustępujący Wydział Krajowy stosownie do postanowień rozporządzenia z dnia 5 listopada 1889 r. — zbiór ustaw strona 177 — na podstawie budżetów krajowych. Gospodarka krajowa za lata 1919 i 1920 została pokwitowana stosownie do § 20 tegoż rozporządzenia uchwałami Wydziału Krajowego z dnia 26 października 1921 r. (poz. 3) oraz z dnia 5 kwietnia 1922 r. (poz. 3).

W cyfrach przedstawia się gospodarka krajowa, jak następuje:

W r. 1914 wynosiły dochody krajowe	7 789 243,19 mk.
a wydatki	<u>7 770 296,93 „</u>

Pozostała zatem w roku tym nadwyżka	
dochodów	18 945 26 mk.;

w latach 1915 i 1916 wzrosły dochody i wydatki o 1 000 000 mk. i wykazywały również nadwyżkę dochodów ponad wydatki.

Rok 1917 wykazuje w dochodach	9 918 579,09 mk.
a w rozchodach	<u>9 836 906,52 „</u>

tj. z nadwyżką	81 672,57 mk.
--------------------------	---------------

Rok 1918 wykazuje w dochodach	11 225 479,53 mk.
a w rozchodach	<u>11 193 902,67 „</u>

tj. z nadwyżką	41 576,36 „
--------------------------	-------------

Była to ostatnia nadwyżka, którą wykazuje administracja krajowa, mimo że wydatki wzrosły w ciągu wykazanego okresu o 50%.

W roku 1919 dochody wynosiły	9 904 794,61 mk.
wydatki	<u>10 372 231,80 „</u>

niedobór w tym roku wynosił . . .	467 437,19 mk.
-----------------------------------	----------------

Chociaż wydatki krajowe były w roku tym mniejsze o 821 670,87 mk. od wydatków z roku poprzedniego, niedobór być musiał, ponieważ dochody krajowe zmalały o 1 330 684,75 mk.

W roku 1920 dochody krajowe przyniosły 31 022 027,67 mk.
gdy wydatki wyniosły 33 371 881,82 „

W tym roku niedobór wynosił już 2 353 855,15 mk.
tj. prawie 500% niedoboru z roku poprzedniego.

W roku 1921, który budżetowo obejmował tylko 9 miesięcy

wynosiły dochody krajowe 112 480 057,51 mk.
Wydatki kraj. wynosiły w tym roku 131 161 246,97 „

W tym roku deficyt wynosił już 18 681 189,46 mk.
tj. 800% deficytu z roku poprzedniego.

Dochody krajowe w roku 1921 w porównaniu z rokiem 1920 powiększyły się 3,6 razy, gdy wydatki krajowe 4 razy. W stosunku do roku 1914 wzrosły w 1921 r. dochody krajowe 14 razy, a wydatki 17 razy. Porównując liczby wyrażające stosunkowy wzrost dochodów i wydatków krajowych w roku 1921 z liczbami indeksowymi kosztów utrzymania w stosunku do roku 1914, otrzymujemy, że dochody krajowe wzrosły zaledwie o $\frac{1}{21}$ a wydatki krajowe o $\frac{1}{15}$ wzrostu drożyzny.¹⁾

Ustęp II.

Główne źródła dochodów krajowych.

a) W ciągu powyższego okresu najpoważniejsze źródła dochodowe gospodarki krajowej przedstawiały:

- aa) renty dotacyjne,
bb) podatki państwowe;

i tak wynosiły	renty dotacyjne	podatki krajowe pobrane
1914	3 159 487,—	3 006 114,—
1915	3 159 487,—	3 139 138,—
1916	3 159 487,—	3 044 283,—
1917	3 159 487,—	3 456 478,—
1918	3 159 487,—	3 549 653,—
1919	3 159 487,—	3 500 509,—
1920	17 447 743,—	10 144 043,—
1921	23 802,000,—	75 165 573,—

¹⁾ Według Weinfeldta Rocznik Polski, strona 150 wskaźnik w roku 1921, w styczniu, wynosi dla kosztów utrzymania 13,084, w grudniu 46,740 tj. średnio 31,912 tj. 319 krotność kosztów utrzymania 1914 roku.

Gdy w roku 1914 dotacje państwowe były wyższe od podatków krajowych przeszło o 150 000,— mk., w roku 1921 były mniejsze o 51 363 573! Gdy w roku 1914 dotacje pokrywały 41 proc. wydatków budżetowych, to w roku 1921 pokryły jedynie 18 procentów.

Z zestawienia powyższego widać, że w ramach systemu prawnego, obliczonego na to, że 38 proc. wydatków krajowych znajdują pokrycie w podatkach krajowych, konieczność życiowa zażądała, by podatkami krajowymi pokryć 58 proc. tychże wydatków; jeśli się zaś uwzględni niedobór rachunkowy w roku 1921, to obciążenie w kraju podatkami wynosić powinno nie 75 165 573, ale o sumę niedoboru więcej t. j. okrążyło 94 000 000 mk. a w stosunku do ogółu wydatków 70 procent.

- c) Do roku 1917 włącznie podatki krajowe nie wykazują zaległości; od roku 1918 zaległości z roku na rok rosły i tak w roku 1918 wynoszą one 301 840, w 1919 — 1 312 090, w 1920 — 11 024 152, w 1921 — 17 803 238. W stosunku do sum ściągniętych, a które wyżej wykazane zostały, zaległości te wynoszą 8 1/2 proc. w r. 1918 35 proc. w roku 1919, 109 proc. w r. 1920 a 20 proc. w roku 1921.
- c) Podatki krajowe przedstawiały w stosunku do podstawowych podatków państwowych (patrz § 25 ustawy o daninach powiatowych i prowincjonalnych) w roku 1914 — 22,2 proc., w 1915 — 22,2 proc., w 1916 — 22,2 proc., w 1917 — 22,2 proc., w 1918 — 22,2 proc., w 1919 — 26 proc., w 1920 — 100 proc., w 1921 — 250 procent, przyczem wypadało:

	na	1 klm ²	1 mieszkańca
w r. 1914		103.82 mk.	1,51
„ 1915		108,43 „	1,58
„ 1916		103,70 „	1,53
„ 1917		119,34 „	1,74
„ 1918		132,97 „	1,93
„ 1919		155,74 „	2,27
„ 1920		736,04 „	9,99
„ 1921		2 907,45 „	39,49

- d) Gwałtowna zmiana we wszystkich wyszczególnionych wyżej punktach daje się zauważyć dopiero w r. 1922. I tak budżet krajowy na r. 1922 przewidywał w dochodach i wydatkach 365 592 525 mk. W stosunku do budżetu krajowego z 1914 r. była to podwyżka prawie 50-krotna. Budżet ten wystarczył jednak tylko do 1 lipca 1922 r. Zamknięcie rachunkowe uskutecznione w dniu 30 czerwca wykazuje bowiem w wydatkach krajowych 328 729 177 tj.

o 37 000 000 mniej, od sumy na cały rok preliminowanej. W tym samym czasie dochody krajowe wynosiły tylko 110 998 913 mk.

W dniu 31 października br. dochody krajowe wynosiły 668 549 491 mk., gdy wydatki krajowe wynosiły 873 561 691 mk., tj. więcej o 205 012 200 mk. O ileby wydatki krajowe w ostatnim ćwierćroczu nie miały przekroczać średniej z poprzednich, to z końcem r. 1922 suma wydatków krajowych wyniesie około 1 165 500 000 mk. Porównując sumę powyższą z preliminarzem budżetowym należy stwierdzić, że wydatki te przekroczą budżet 3,3 razy.

W r. 1922 przewidziane w budżecie krajowym podatki krajowe wynoszą 307 251 805 mk. i przedstawiają w stosunku do państwowych dotacji preliminowanych na 31 736 000 mk. prawie 10-krotność dotacji. W stosunku do ogółu wydatków krajowych podatki krajowe miały pokryć 90% ogółu wydatków, gdy dotacje miały pokryć 9. część ogółu wydatków budżetowych. Tymczasem wobec wykazanego wzrostu wydatków krajowych, podatki krajowe mogą pokryć zaledwie $\frac{1}{3}$ ogółu wydatków; natomiast dotacje państwowe, wzrosły poza budżetem krajowym do sumy 478 934 000 mk. (w czym 40 000 000 mk. nadzwyczajnej dotacji z Ministerstwa b. Dz. Pr. na remont budynków i zakładów krajowych) tj. w stosunku do pierwotnie preliminowanej sumy dotacji $14\frac{1}{2}$ razy, stanowią 41% pokrycia ogółu wydatków. Z podatków krajowych wpłynęło do dnia 31 października 161 680 828 mk., tj. 53%. Zaległości podatkowe wynoszą zatem 47%. Zestawiając liczby stosunkowo wyżej wykazane otrzymujemy:

wzrost wydatków krajowych w stosunku do 1914 r.	16 500 %
wzrost podatków krajowych	10 000 %
wzrost dotacji krajowych	15 000 %
zmniejszenie funkcji podatków	64 %
a wzrost kosztów utrzymania (p. Weinfeld str. 11a T. 150) średnio w I półroczu 1922	66 000 %

Zestawienie to dowodzi, że administracja krajowa gospodarzyła 4-krotnie taniej, niż to było możliwe w ramach ogólnych warunków gospodarczych. W r. 1922 stopa procentowa podatków krajowych wynosi 700, obciążenie 1-go klm² 11 434, a jednego mieszkańca 160 mk. O ileby jednak podatki krajowe w tym roku miały być podwyższone o cały deficyt budżetowy, wynoszący około 380 000 000 mk., natenczas obciążenie 1-go klm² przedstawiłoby 28 000 mk., a 1-go mieszkańca 343 mk. Stopa

procentowa musiałaby w takim razie wynosić 1 500 do podatków państwowych.

Według Weinfeldta (str. 129, T. 179) przypada na obszarze b. Królestwa Polskiego i Galicji tytułem pobranych na r. 1921 podatków bezpośrednich (dochodowego, grunтового, budynkowego i procederowego) na mieszkańca 544 mk. O ile obciążenie to mogłoby być miarodajne także i dla województwa poznańskiego, **natenczas podatki krajowe — uwzględniając deficyt — winnyby wynosić w roku 1922 62% podatków państwowych, a bez deficytu 29%.**

Ustęp III.

Wydatki krajowe.

W wydatkach krajowych najpoważniejsze pozycje przedstawiają:

- a) główna administracja krajowa tj. (płace i remuneracje, emerytury, grosze wdowie i sieroce dla urzędników krajowych głównej administracji oraz jej wydatki rzeczowe),
- b) administracja drogowa, (budowa i utrzymanie dróg, mostów i kolejek),
- c) dopłaty do zakładów krajowych (umysłowo chorych, głuchoniemych, ociemniałych i kliniki dla kobiet),
- d) dopłaty w sprawach ubogich krajowych,
- e) dopłaty w sprawach wychowania zapobiegawczego,
- f) świadczenia na kulturę, naukę i sztukę.

ad a) Główna administracja krajowa spotrzebowała w roku 1914 — 524 610 mk t. j. 6,7 proc.; w ciągu pierwszych 3 lat wojny wymagała rocznie średnio 550 000; w 1917 roku wydatek na główną administrację wzrasta do sumy 767 616 t. j. o 42 proc.; w 1918 roku do 1 076 846 t. j. o 100 proc.; w 1919 roku do 1 313 183 t. j. o 140 proc.; w 1920 roku do 5 198 009 t. j. prawie o 900 proc.; w 1921 roku do 14 032 357 t. j. o 2 400 proc.; w 1922 roku do 30 października wydano na główną administrację 41 666 648 t. j. o 7 800 proc. więcej niż w 1914 roku. W ogólnej sumie wydatków krajowych, wydatki na główną administrację stanowią w 1914 roku 6,7 proc.; w 1920 roku 16 proc.; w 1921 roku 11 proc. a w 1922 roku — o ile równowaga dotychczas wykazana nie zostanie zachwiana — 4,8 proc.

ad b) Na administrację drogową — łącznie z kolejkami — wydano w 1914 roku 2 879 122 t. j. 36 proc. ogółu wydatków; w 1915 roku 2 775 564 t. j. 31 proc.;

w 1916 roku 2684 473 tj. 30 proc., w 1917 roku 2539 737 tj. 26 proc., w 1918 roku 2338 260 tj. 21 proc., w 1919 roku 2051 574 tj. 21 proc., w 1920 roku 2927 324 tj. 9 proc., w 1921 r. 18367 532 tj. 14 proc., w 1922 roku — do dnia 31 października — na administrację drogową wydano 254 116 000 tj. 29 proc. ogółu wydatków.

Obniżenie się udziału administracji szosowej w ogólnych wydatkach krajowych, a pozatem obniżanie się stałe przez pierwsze 6 lat wojny sumy świadczeń krajowych na tę administrację musiały spowodować zużycie nawierzchni drogowych i spowodować drogi do stanu, wymagającego wielkich inwestycji. Inwestycje te nie mogły być w bieżącym roku uskutecznione przez proste podwyższenie kredytów drogowych. I chociaż w stosunku do roku poprzedniego kredyty te wzrosły niemal 15 krotnie, funkcja ich — nie wyrównując zaniedbań — nie mogła być wielką.

- ad c) Dopłaty do Zakładów Krajowych wynosiły w 1914 roku 886 089 tj. 11 proc. ogółu wydatków, w 1915 roku 942 755, w 1915 roku 887 052, w 1917 roku 1 325 438 tj. 14 proc., w 1918 2 107 025 tj. 18 proc., w 1919 roku 3 277 655 tj. 32 proc., w 1920 roku 17 074 385 tj. 51 proc., w 1921 roku 68 378 203 tj. 52 proc. a w 1922 roku do dnia 31 października 390 000 000 tj. 45 proc. ogółu wydatków.
- ad d) dopłaty w sprawach ubogich krajowych i korygen-dów wynosiły: w 1914 roku 458 111 tj. 5.8 proc. ogółu wydatków, 1920 roku 2 035 936 tj. 6.7 proc., w 1921 roku 13 345 803 tj. 10 proc. w 1922 roku 31 października 35 606 000 tj. 4.1 proc.
- ad e) dopłaty w sprawach wychowania zapobiegawczego wynosiły w 1914 roku 98 121 tj. 1.3 proc. ogółu wydatków, w 1918 roku 119 946 tj. 1.1 proc., w 1919 roku 131 830 tj. 1.3 proc., w 1920 roku 379 035 tj. 1.1 proc., w 1921 roku 3 848 848 tj. 2.9 proc., w 1922 do 31 października 12 103 000 tj. 1.4 proc w stosunku do ogółu wydatków.
- ad f) w 1914 roku wydano 121 027 tj. w stosunku do ogółu wydatków 1.5 proc., w 1919 roku 180 000 tj. 1.8 proc., w 1920 roku 976 000 tj. 3 proc. w 1922 roku 15 115 000 tj. 1.9 proc.

Zestawiając główne pozycje wydatkowe widzimy, że udział wydatków wymienionych pod:

	a	b	c	d	e	f	tj. razem
wynosił w proc. w 1914	6.7	36	11	5.8	1.3	1.6	62.3
1910	16	9	51	6.7	1.1	1.8	85.6
1921	11	14	52	10	2.9	3	92.9
1922	4.8	29	45	4.1	1.4	1.9	86.2

Cyfrы te najwymowniej dowodzą, jak coraz bardziej unikane były wydatki na inne działy administracji krajowej.

Utrzymanie wykazanego właśnie stosunku poszczególnych pozycji wydatkowych możliwem było dzięki temu, że odsetki i amortyzacja pożyczek, oraz wydatki nie polegające na obowiązku prawnym w ciągu całego okresu pozostały niemal niezmienione. I tak: odsetki i amortyzacja pożyczek wynosiły w 1914 roku 752 359, gdy w 1921 roku 790 431. W 1914 roku stanowiły one 9 proc. ogółu wydatków, w 1921 roku 0,60 proc., nadzwyczajne wydatki bez prawnego obowiązku wynosiły w 1914 r. 138 201 tj. 1.8 proc., gdy w 1921 roku wynosiły 172 333 tj. 0.13 proc. ogółu wydatków.

Ustęp IV.

Wnioski.

Z dotychczasowego przedstawienia wynika, że podstawy gospodarcze w administracji krajowej nie są wystarczające. Temsamem gospodarka krajowa musiała wejść na drogę, której do roku 1921 nie używała, zasilania się czasowego (zaliczki) ze Skarbu Państwa. Temsamem punkt ciężkości samorządu krajowego powoli począł przesuwać się z Poznania do Warszawy. Zaliczki skarbowe pobrane dotychczas na poczet podatków wynoszą:

w roku 1921	43 000 000,—
w roku 1921 (do 31 października)	275 000 000,—

W stosunku do sumy podatków przewidzianych w budżecie, z których 53% już ściągnięto — zaliczki pobrane w roku 1922 stanowią 90% całej sumy podatkowej; tem samem nie mogą być w roku bieżącym pokryte w całości, gdyż zaległe podatki starczą na umorzenie jedynie 67% zaliczek. Dlatego ściśle biorąc 43% zaliczki na podatki krajowe w r. 1922 przedstawia pożyczkę Skarbu Państwa dla samorządu krajowego. W roku 1921 podatki krajowe przewidziane w budżecie wynosiły w przypisie 92 968 812—; uzyskana w tym roku zaliczka wynosiła 47 proc. powyższej sumy; połowa z nich również przedstawiała pożyczkę, gdyż z wpływów podatkowych uzyskano 77 proc. przypisu, a zaległości stanowiły resztę.

Jako drugi sposób pokrywania deficytu budżetowego w gospodarce krajowej służyć musiał **kredyt na bieżące wydatki administracyjne**. W roku bieżącym, przy zupełnym braku płynnych kapitałów, nie można było uzyskać kredytów z innych źródeł, jak ze źródeł państwowych. Na skutek starań, uzyskała administracja krajowa w Ministerstwie Skarbu kredyt w wysokości 670 000 000.—, płatnych za pośrednictwem Krajowego Banku Pożyczkowego; z kredytu tego mają być potrącone zaliczki na podatki krajowe, dotychczas wypłacone samorządowi krajowemu, a pozostałość ma być zużyta na pokrycie bieżących wydatków. Pożyczka udzielona bankowi bezprocentowo umożliwi samorządowi krajowemu wypełnienie jego zadań i obowiązków do końca bieżącego roku.

Ten stan rzeczy nie może jednak trwać długo; żadna gospodarka, jeśli nie ma być ruiną prowadzącego ją, nie może wyłącznie zależeć od czynników zewnętrznych; wówczas bowiem ciężar odpowiedzialności przesuwa się z gospodarza na tego, którego wola wyznacza linię rozwoju gospodarstwa. Dlatego najglówniejszym zadaniem administracji krajowej być musi

a) możliwie — jak największe — ograniczenie wydatków (oszczędność);

bb) pozyskanie wystarczających źródeł dochodów.

ad aa) Na polu oszczędności nie wiele pozostaje do zrobienia. Wykazane wyżej cyfry dowodzą, iż gospodarka była bardzo oszczędną, iż oszczędności zjadały owoce gospodarki lat poprzednich; iż zatem wątpliwem jest, czy w najbliższym już czasie nie zajdzie potrzeba generalnego wyrównania tych wyłomów, jakie poczynione zostały dotychczas pod wpływem oszczędności.

Dotyczy to przede wszystkim administracji drogowej (p. patrz preliminarz budżetowy Rzeczypospolitej na rok 1922 Ministerstwo Robót Publicznych stron 39³⁾); oraz administracji zakładowej pod względem uzupełnienia stanu odzieży, obuwia, bielizny, pościeli oraz inwentarza domowego. I tak w roku 1914 na odzież i obuwie dla Zakładów

³⁾ Wobec złego stanu „Dróg“ nie naprawianych prawie wcale w ciągu ostatnich 7 lat konieczne jest jak najszybsze przeprowadzenia naprawy tych dróg i doprowadzenie ich do stanu normalnego. Nadto zachodzi nieodzowna potrzeba wybudowania nowych połączeń drogowych, gdyż zachodnia granica Państwa odcięta węzłowe punkty lub całe odcinki dróg, co uniemożliwia ludności szybką komunikację z centrami Państwa.

krajowych wydano 50 161,— mk., w roku 1915 przeszło 70 000,— mk., w roku 1920 — 140 399 mk. a w roku 1921 — 2 207 139,— mk. Ponieważ w roku 1921 wskaźnik dla materiałów włókiennych wynosił 1082 a dla gotowego obuwia 1000, jasnym jest wniosek, że kwota zużyta na uzupełnienie odzieży i obuwia w 1922 r. odpowiada co do siły kupna 22 071,— mk. z roku 1914. Wydatek zatem zmniejszył się przeszło o połowę, aczkolwiek w latach 1917, 1918 i 1919 wydatki krajowe na ten cel nie przekraczały 18 000,— mk. rocznie!

Nic tedy dziwnego, że w roku 1922 stan odzieży, bielizny i obuwia z zakładach krajowych stał się zatrważający. Sprawozdania zakładowe stwierdzają, że (Kościan) na 35 wychowanków jest 14 spodni zimowych, 29 kurtek letnich, 18 par skarpetek; (Antoniewo) na 33 wychowanków 3 ciepłe garnitury, 7 płaszczy zimowych i 3 pary obuwia w dobrym stanie.

Nadmierna oszczędność, nie może być zatem wskazaną w administracji publicznej i z konieczności przynosi szkodę, zamiast pożytku. Gdyby w roku 1920 wyrównano braki w odzieży, bieliznie, inwentarzu, spowodowane oszczędnościami budżetowymi w ostatnich latach administracji niemieckiej, chociażby w drodze pożyczki krajowej, to oszczędności, jakieby wówczas można było porobić w budżetach 1921 i 1922 r. byłyby sownie wynagrodziły tę operację. Wobec wzrostu cen, sumy wyłożone w 1921 r. przekraczają wielokrotnie to, co trzeba byłoby wydać w r. 1920 na zupełne wystarczające zaopatrzenie zakładów. Pożyczka zato zostałaby z łatwością spłacona w roku 1921 a rok 1922 mógłby być wolnym od znaczniejszych wydatków.

Z punktu widzenia gospodarki krajowej — rachunkowo — marka z r. 1914, 1919, 1920, 1921 i 1922 jest jedną i tą samą; dług z 1920 spłacony w 1921 czy 1922 wymaga jednakiej ilości marek, aczkolwiek funkcja gospodarcza ich jest w każdym z tych lat różną; gdy w roku 1920 funkcja równała się w Województwie Poznańskim 100, to w roku 1921 już tylko 16 a w 1922 r. 6. Z tego widać, że o ile chodzi o inwestycje, o pomnażanie wartości użytkowych, oszczędność nadmierna nie jest gospodarno wskazana. Obecnie tą lichą walutą o tylokrotnie

zmniejszonej sile kupna trzeba wypełniać braki z długiego okresu.

Uwagi te prowadzą do wniosku, że oszczędność administracji krajowej musi być planową i mieć przed oczyma nie tyle sumę marek, ile liczbę wartości gospodarczych; oszczędność ma spajać poszczególne okresy gospodarcze, ale nie może żadnego z nich traktować jako odosobniony i to kosztem okresów następnych.

To samo — *mutatis mutandis* — da się powiedzieć o konserwacji gmachów, należących do administracji krajowej. Wydatki krajowe na ten cel, o ile chodzi np. o gmach Starostwa Krajowego przedstawiają się w cyfrach, jak następuje:

w roku 1914	2 926
„ 1915	4 784
„ 1916	3 476
„ 1917	3 598
„ 1918	12 749
„ 1919	28 515
„ 1920	35 467
„ 1921	—
„ 1922	17 869 812 (do 31 paźdz.

łącznie z domami urzędniczymi).

Gdyby znowu zastosować wskaźnik zwyżki cen, to suma zużyta w 1920 r. na konserwację gmachu Starostwa Krajowego równałaby się 300 mk. t. j. prawie 10 razy mniej, niż 1914 r. Nic dziwnego zatem, że stan budowlany gmachów krajowych, a zwłaszcza dachów wymagał w 1922 r. olbrzymich ofiar. Opady atmosferyczne osłabiły w poprzednich latach nieprzepuszczalność materiału dachowego, nie konserwowanego należycie; dlatego w roku bieżącym materiał uległ uszkodzeniu w tylu miejscach, że woda dostała się do wnętrza gmachów zalewając sufity i uszkadzając mury. Na ten cel zużyto w roku bieżącym nadzwyczajną dotację Ministerstwa b. Dz. Pr. w wysokości 40 000 000,— mk. oraz wyłożono z środków krajowych zaliczkowo znaczne sumy, które ostatecznie ustalone zostaną po odebraniu prac w ciągu pozostałych miesięcy bieżącego roku.

Ogółem wydatki na konserwację budowli wyniosą w 1922 roku w przybliżeniu 100 000 000,— mk.*)

* Kosztorys prac budowlanych oraz reparacji w budynkach Poznańskiego Związku Kumunalnego w roku 1922 zawiera (1. IX. b. r.).

1) <i>Gmach Starostwa Krajowego:</i>	
Nowy dach cynkowy	5 milj.
Odnowienie fasady frontowej	1 $\frac{1}{2}$ "
Zewnętrzne malowanie okien i drzwi	1 $\frac{1}{2}$ "
Renowacja sufitów i ścian w ubikacjach służbowych	1 "
Nowa posadzka w toalecie parterowej	$\frac{1}{4}$ "
Reparacje przy piecach	1 "
2) <i>Muzeum Wielkopolskie:</i>	
Wyreparowanie dachów ceglanych, cementowych i szklanych	1 "
Odnowienie świetlicy, wejścia i górnych korytarzy	$\frac{1}{2}$ "
Nowa szopa w podwórzu dla opału	$\frac{1}{2}$ "
Zabezpieczenie kotłów w palarni przed wodą	$\frac{1}{4}$ "
3) <i>Zakład dla Głuchoniemych w Poznaniu:</i>	
Zaszczelnienie dachów ceglanych i papowych	$\frac{3}{4}$ "
Reparacja ścian internatu	$\frac{1}{4}$ "
Urządzenie suszarni bielizny	$\frac{1}{2}$ "
Urządzenie pokoju dla dozórczyni Janickiej	$\frac{1}{4}$ "
Przyłączenie całego Zakładu do miejskiego oświetlenia elektrycznego, a przez to skasowanie zniszczonego urządzenia gazowego	3 "
4) <i>Krajowa Klinika dla kobiet i szkoła położnych w Poznaniu:</i>	
Gruntowna reparacja dachów nad pralnią	$\frac{1}{2}$ "
Wyreparowanie dachów łupkowych	1 "
Urządzenie składnicy dla żużli	$\frac{1}{4}$ "
Renowacja sufitów i ścian w ubikacjach służbowych	$\frac{3}{4}$ "
Zewnętrzne malowanie okien	$\frac{1}{2}$ "
Dostarczenie nowego węża do polewania ogrodu	100 000 mk
5) <i>Domy urzędnicze:</i>	
Zaszczelnienie wszystkich dachów	1 $\frac{1}{2}$ milj.
Odnowienie sufitów i ścian w niektórych ubikacjach	$\frac{1}{2}$ "
Reparacja popękanych rur wodociągowych	$\frac{3}{4}$ "
Reparacje popękanych rur wodociągowych	1 $\frac{1}{2}$ "
6) <i>Zakład Psychiatrycznych w Owińskach:</i>	
Zaszczelnienie wszystkich dachów	1 $\frac{1}{2}$ milj.
Odnowienie dwóch barak	5 "
Gruntowna reparacja urządzenia telefonicznego	1 $\frac{1}{2}$ "
Gruntowna reparacja urządzenia oświetlenia elektryczn.	5 "
Odnowienie sufitów i ścian w domu dyrektora	$\frac{3}{4}$ "
Gruntowna reparacja rur wodociągowych i odciekowych	2 "
Zewnętrzne kitowanie i malowanie okien	1 $\frac{1}{4}$ "
7) <i>Zakład Psychiatryczny w Dziekanówce:</i>	
Gruntowna reparacja baterji akumulatorów	2 "
Odnowienie posadzki w jednym pawilonie	$\frac{1}{3}$ "
Dostarczenie rur i narzędzi dla centralnego ogrzewania	3 "
Wyreparowanie zamknięć przy drzwiach i oknach	$\frac{3}{4}$ "
Zaszczelnienie dachów	1 $\frac{1}{2}$ "
Dostarczenie nowej maszyny zapędowej do urządzeń techn.	8 "

ad bb) Skoro zatem na polu oszczędności zrobiono aż na-
zbyt wiele, jasną jest rzeczą, że ważniejszem obecnie dla
samorządu krajowego jest zagadnienie odpowiedniego po-
większenia dochodów krajowych. Należy stwierdzić, że samo-
rząd krajowy na powiększenie dochodów ma wpływ tylko
administracyjny tj. polegający na zastosowaniu wzgl. wyko-
naniu upoważnień, zawartych w ustawie o daninach powiatow-
wych i prowincjonalnych. Ustawa ta przewidziana dla nor-
malnych warunków gospodarczych nie jest w stanie dostar-
czyć samorządowi krajowemu automatycznie powiększających
się dochodów, jak tego wymagają automatycznie powiększa-
jące się wydatki krajowe; jak najskrupulatniej zestawiony
budżet krajowy musi z konieczności ulec korekturze warun-
ków gospodarczych, które nigdy nie mogą być przewidziane
na dalszą metę.

Według ustawy o daninach powiatowych i prowincjonal-
nych skarbowość krajowa zależy od finansów powiatowych,
a za ich pośrednictwem od finansów gmin; ponieważ zapo-
trzebowanie finansowe gmin oraz powiatów, przewidziane
w budżetach gminnych i powiatowych pod wpływem warun-
ków gospodarczych nie odpowiada temu zapotrzebowaniu
faktycznemu, jakie w interesie administracji musi być po-
kryte, przeto sumy, które w myśl ustawy przedstawiają
udział samorządu krajowego w podatkach gminnych (i powia-

Nowa studnia i pompa wodna z elektrycznym zapędem i domkiem ochronnym	4	„
Nowe filtry w studni w halli maszyn	1 ¹ / ₂	„
Nowa pompa wodna na folwarku	2	„
8) <i>Zakład Psychjatryczny w Kościanie:</i>		
Zaszczelnienie dachów na starych budynkach	1 ¹ / ₂	„
Nowe filtry w studni dla pompy wodnej	1 ¹ / ₄	„
Nowy zbiornik fekaliiowy w domu administracyjnym	1 ¹ / ₂	„
Odnowienie mieszkania dla dyrektora głuchoniemych	5 ¹ / ₄	„
Różne reparacje przy budynkach gospodarczych	1 ¹ / ₂	„
9) <i>Zakład Wychowawczy w Antoniewie:</i>		
Gruntowne wyreparowanie pokryć dachowych	4	milj.
10) <i>Zakład Wychowawczy w Szubinie:</i>		
Gruntowna reoparacja dachów	12	„
11) <i>Zakład dla Oci mniatych w Bydgoszczy:</i>		
Zabezpieczenie murów przed usuwaniem się	1 ¹ / ₂	„
Odnowienie dachów	1 ¹ / ₂	„
Odnowienie sufitów i ścian w niektórych ubikacjach	1 ¹ / ₂	„
12) <i>Dom Roboczy w Bojanowie:</i>		
Zaszczelnienie wszystkich dachów	2 ¹ / ₂	„
Niektóre reparacje przy ścianach	1 ¹ / ₄	„
13) <i>Zakład dla Ubogich w Sremie:</i>		
Zaszczelnienie dachów	1	„

Ogółem 90 350 000 mk.

towych) zużywany bywa na cele administracji lokalnej i tylko z trudnością dochodzi do miejsca swego przeznaczenia. Samorząd krajowy obciąża tylko rachunki poszczególnych powiatów jako swych dłużników, natomiast nie przychodzi w posiadanie środków, od których zależną jest jego działalność gospodarcza. Równocześnie źródła dochodowe gmin zostały wstrząśnięte przez ustawodawstwo państwowe, nie liczące się z ustawodawstwem o daninach komunalnych oraz z dotychczasową ogólną organizacją i postępowaniem władz skarbowych.

Według Dr. Balla Einführung in das Steuerrecht 1920 na 110 mk. podatków gminnych przypadało w 1910 r. na podatki bezpośrednie 89,6 — na podatki pośrednie 10,4; w podatkach bezpośrednich najpoważniejszą rolę odgrywał podatek dochodowy przedstawiając 52,7% ogółu podatków, a 58% podatków bezpośrednich.

Według zestawienia sporządzonego przez Dr. Konopińskiego (System skarbowości komunalnej b. dzielnicy pruskiej — manuskrypt) na 16.798.000.— wszelkich podatków komunalnych, pobranych w 1911 r. w Województwie Poznańskim — przypadało 15.567.000 tj. 92% na podatki bezpośrednie, a 1.141.000.— tj. 8% na podatki pośrednie.

Na podatki bezpośrednie przypada 8.377.000.— tj. 54% w podatku dochodowym, 1.162.000.— tj. 7,8% w podatku gruntowym, 4.582.000.— tj. 28,3% w podatku budynkowym, 1.389.000.— tj. 9% w podatku procederowym i 147.000.— tj. 0,9% w podatku wyszynkowym.

Ustawa z dnia 17 grudnia 1921 r. o ujednostajnieniu podatku przemysłowego Dz. Ust. Nr. 1 poz. 7 zniosła dotychczasowy podatek procederowy łącznie z wyszynkowym i specjalnymi podatkami przemysłowymi; tem samem w rządzie źródeł dochodowych gminnych odpadło prawie 10%. Następnie ustawa z dnia 6 kwietnia 1922 o zmianie niektórych postanowień pruskiej ustawy o podatku dochodowym Dz. Ust. Nr. 33 poz. 476 ograniczyła możliwość pobierania dodatków (art. 9) do ściśle określonej stawki; temsamem podcięte zostało drugie źródło dochodowe samorządów, które winno było przynieść 50% całego zapotrzebowania podatkowego samorządów. Praktyczne konsekwencje art. 9 tej ustawy nie mogły być jeszcze ustalone dla braku materiału statystycznego. A chociaż częściowem wyrównaniem tego ograniczenia jest przepis art. 9, przekazujący z wpływów państwowego podatku dochodowego z roku 1922—1923 na rzecz gmin i związków komunalnych 30%, to w gospodarce podatkowej samorządów musiała zapanować niepewność.

Równocześnie zmiany w organizacji i postępowaniu władz skarbowych dały ten rezultat, że wymiary podatku dochodowego nie mogły być na czas wykonane, wślad zaczęły podatki komunalne, powiatowe i krajowe nie mogły być procentowo ustalone na właściwej podstawie. Ustawodawstwo o daninach komunalnych, powiatowych i prowincjonalnych nie przewidywało wypadku, iżby we formie podatkowej danin komunalnych miały być nakładane dodatki do podatków państwowych w tej wysokości procentów, jakiej wymagają obecne warunki (1000—35.000). Wyrazem tego stanowiska jest postanowienie § 77 ustawy o daninach komunalnych, iż dodatki gminne do państwowego podatku dochodowego, o ile przekraczają 100% wymagają zgody Ministra Spraw Wewnętrznych i Skarbu, §§ 19 i 33 ustawy o daninach powiatowych i prowincjonalnych, według których dodatki powiatowe nie mogą przekraczać 50%, a dodatki prowincjonalne 25% podstawowego wymiaru podatkowego bez zgody Rządu.

Wobec tego, że dla braku właściwego podstawowego wymiaru państwowego ustalenie stopy procentowej danin komunalnych (powiatowych i prowincjonalnych) musi opierać się na wymiarze nie z poprzedniego roku, lecz z dalszych, stopa procentowa musi być wyższa od tej, jaką byłaby, gdyby wymiar był właściwy. Ma to ten skutek, że miasto wolnego ustalenia, koniecznym jest uzyskanie zatwierdzenia władz nadzorczych.

W systemie podatkowości krajowej podatki odgrywają rolę wyrównawczą; tylko — o ile inne dochody nie wystarczają na pokrycie wydatków, — wolno pobierać podatki (§ 22 ustawy o daninach powiatowych i prowincjonalnych). Ponieważ w dochodach krajowych dotacje państwowe i podatki krajowe stanowią wielkości stałe, wynika z tego, że przyrost wydatków krajowych winien być w pierwszej linii pokrywany przez odpowiednie podwyższanie pozostałych źródeł dochodowych; tu pierwsze miejsce zajmują opłaty zakładowe. Wynika z natury rzeczy, że administracja krajowa musi mieć możliwość natychmiastowego podwyższenia opłat, skoro stwierdzone zostanie powiększenie potrzeb (wskutek wzrostu cen). Tymczasem według obowiązujących przepisów samorząd krajowy nie posiada w pełni tej możliwości. Osoby korzystające ze zakładów krajowych dzielą się na 3 kategorie: pierwsza obejmuje dobrowolnych pensjonariuszy płacących, druga ubogich krajowych, trzecia ubogich niekrajowych, oraz inne osoby, których utrzymanie w całości lub w części winno być pokryte ze środków poza krajowych. Opłaty tych trzech grup nie są traktowane jednakowo; opłaty pierwszej grupy może zmieniać samorząd krajowy według uznania; natomiast w po-

zostałych dwóch grupach są opłaty staryfowane z zastrzeżeniem zatwierdzenia rządowego. W rezultacie kraj musi dopłacać do każdego pensjonariusza należącego do drugiej i trzeciej grupy, tak długo, dopóki nie zostanie udzielone zatwierdzenie — z tym skutkiem, że podwyższenie opłat skuteczne jest nie od dnia jego ustalenia, lecz od dnia zatwierdzenia. Dla wykazania, jakie znaczenie posiada problem powyższy, wystarczy jeden przykład: Dnia 5 kwietnia 1922 r. powziął Wydział Krajowy uchwałę następującej treści:

„To, co miejscowe związki swojszczyste winny zwracać Krajowemu Związkowi Swojszczystemu za każdy dzień pobytu umysłowo-chorego, epileptyka lub idioty w zakładach krajowych, ma się równać przeciętnej wartości 5 (pięciu) kilo żyta przedniej jakości.

„Wysokość kosztów pierwszego wyekwipowania głuchoniemego wzgl. ociemniałego, umieszczonego w zakładach krajowych, ustanawia się w ten sposób, że równają się one wartości 200 (dwustu) kilo żyta przedniej jakości w dniu przyjęcia wychowanka do zakładu.

Wysokość dziennych kosztów utrzymania głuchoniemego i ociemniałego w zakładach krajowych ustanawia się w ten sposób, że równają się one przeciętnej wartości 5 (pięciu) kilo żyta przedniej jakości.

Kwoty, wynikające z obrachunków pod 2 i 3, winny miejscowe związki swojszczyste zwracać krajowemu związkowi swojszczystemu.

Przeciętną dzienną wartość oblicza się w ten sposób, że ustala się wartość żyta każdego dnia odnośnego ćwierćrocza, że zlicza się te dzienne wartości ćwierćrocznie i sumę przez to powstałą dzieli się przez 90.

Pod względem wartości są miarodajne notowania Wielkopolskiej Izby Rolniczej.

Przez uchwały pod liczbą 1 do 6 zmienia się odpowiednio dotychczasowe regulaminy.

Starostę Krajowego upoważnia się:

- a) do zmieniania i uzupełniania powyższych uchwał stosownie do życzeń odnośnych Ministerstw,
- b) do odpowiedniego sformułowania powyższych uchwał i ich późniejszych zmian i uzupełnień stosownie do dotychczasowych regulaminów,
- c) do zmieniania dotychczasowych regulaminów i przepisów stosownie do powyższych uchwał jako też stosownie do ich późniejszych zmian i uzupełnień“.

Dnia 10 kwietnia 1922 przedłożoną została uchwała powyższa we właściwej drodze interesowanym Ministerstwom z prośbą o zatwierdzenie. Zatwierdzenie to do dzisiejszego dnia udzielone nie zostało z powodu wątpliwości, jakie nasunęły się władzom nadzorczym. W ślad zaczem musi być nadal stosowaną taryfa poprzednia, nie wystarczająca już w roku 1921; według tej taryfy koszty utrzymania np. dzieci głuchoniemych i niewidomych wynoszą dziennie 16,47 mk., gdy koszty te, wykazane na podstawie tymczasowych zamknięć — wynoszą 7.394 mk. rocznie tj. dziennie 35,79 mk.

Jakie konsekwencje posiada nieruchliwość taryf, wykazują następujące daty: W roku 1914 zakład głuchoniemych mając 91 wychowanków zużył na utrzymanie i wyżywienie ich 16 571,42 mk., gdy równocześnie pobrał od gmin i osób obowiązanych do alimentacji 12.746,27 mk. tj. $\frac{3}{4}$ wydatku. W roku 1920 wydatki na utrzymanie wyniosły 73.652,41, gdy opłaty tylko 32.289 a więc już znacznie mniej, niż połowa wydatków, w roku 1921 wydatki wyniosły 369.672,05, gdy wpływ 180 247,30, tj. również mniej, niż połowa. Pomieważ pozostałe sumy niepokrytych wydatków obciążają finanse krajowe, jasnym jest wniosek, że opóźnienie podwyższenia taryfy wymaga z konieczności podwyższenia podatków krajowych w następnym roku o cały spowodowany opóźnieniem deficyt gospodarczy.

Uwagi powyższe zniewoliły samorząd krajowy do podjęcia starań o rewizję ustaw normujących skarbowość samorządową na obszarze województwa poznańskiego. W tym celu przedłożony został memoriał Panu Ministrowi Skarbu, który poruczył Zastępcy Starosty Krajowego, ażeby w porozumieniu z przedstawicielami innych samorządów przygotował odpowiedni projekt ustawy. Zgodnie z tem utworzył Zastępca Starosty Krajowego komisję, w skład której weszli Pp. Prezydent miasta Poznania Ratajski, Wiceprezydent Kiedacz, b. Starosta Krajowy Wyczyński, Prezes Senatu Administracyjnego Czypicki, Radca Krajowy Pomorskiego Krajowego Związku Komunalnego Bilewicz-Stankiewicz, Naczelnik Wydziału Samorządowego w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych Grabowski, Wyższy radca Krajowy Hahn, Zastępca Starosty Krajowego Hubert oraz Dyrektor Banku Związku Komunalnych Kas Oszczędności Konopiński, który objął referat i przygotował projekt na podstawie obrad komisji. Projekt ten uchwalony został przez Wydział Krajowy w dniu 20 września 1922 r. i przedłożony Ministerstwu Skarbu.

Projekt opiewał jak następuje:

Ustawa

z dnia 1922

o tymczasowych środkach naprawy finansów samorządowych
w województwach Pomorskiem i Poznańskim.

Rozdział I.

Art. 1.

Ustawę o daninach komunalnych z dnia 14 lipca 1893 r. (zbiór ustaw pruskich str. 152) zmienia się, jak następuje:

I. Po § 14 wstawia się jako § 14 a:

Gminy mogą pobierać podatek od reklam, ogłoszeń i inseratów.

II. W § 23 wprowadza się następujące zmiany:

1. Po słowach „od dochodu podatników (podatek dochodowy)“ wstawia się słowa „i od majątku podatników“.

2. Ustęp trzeci i czwarty skreśla się, a w miejsce ich wstawia się:

Prócz tego wolno pobierać podatek od lokali według zasad, zawartych w art. 21—26 ustawy z dnia 17 grudnia 1921 r. o zasileniu finansów miejskich i o karach nakładanych przez gminy miejskie za fałszywe zeznania podatkowe na obszarach b. zaboru rosyjskiego i austriackiego Dz. Ust. z 1922 r. Nr. 2 poz. 6.

III. W § 77 umieszcza się jako ustęp ostatni:

Potwierdzenie i zgodę uważa się za udzielone w tym dniu, w którym powzięta została uchwała gminna, podlegająca potwierdzeniu.

IV. Po § 77 ustawia się jako § 77 a:

Jeżeli przed rozpoczęciem roku rachunkowego wysokość podatków i dodatków albo wogóle nie została ustanowiona przez gminę albo nie uzyskała potwierdzenia przez właściwą władzę, wolno zarządowi gminy pobierać tymczasowo podatki i dodatki w wysokości z roku poprzedniego.

V. Ustęp pierwszy § 95 otrzymuje następujące brzmienie:

Rok rachunkowy w budżecie gminnym zaczyna się dnia 1 stycznia, a kończy się dnia 31 grudnia.

Art. 2.

Zdanie ostatnie § 2 ustawy z dnia 26 kwietnia 1872 r. o poborze opłat targowych (zbiór ustaw pruskich str. 513) znosi się.

Art. 3.

Przedłuża się moc obowiązująca ustawy z dnia 6 kwietnia 1922 w przedmiocie zmiany niektórych postanowień pruskiej ustawy o podatku dochodowym z dnia 19 czerwca 1906 r. (zbiór ustaw pruskich str. 259) i ustawy z dnia 19 grudnia 1919 r. Dz. Ust. No. 98 poz. 520, obowiązujących w b. dzielnicy pruskiej, Dz. Ust. No. 23 poz. 266 do końca roku kalendarzowego 1923 z tem, że w okresie od 1 kwietnia do 31 grudnia 1923 będą stosowane przepisy powyższej ustawy, przewidziane na rok 1922/1923.

Art. 4.

Wpływy z państwowego podatku obrotowego, pobieranego na podstawie ustawy z dnia 26 lipca 1918 (dziennik ustaw Rzeszy str. 779), przekazuje się całkowicie, począwszy od 1 stycznia 1922 r., gminom miejskim, o ile chodzi o wpływy z miast, a powiatom, o ile chodzi o wpływy z gmin wiejskich i obszarów dworskich.

Na równi z gminami miejskimi mogą otrzymać wpływy z tego podatku także gminy wiejskie o charakterze miejskim, które oznaczy Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

Rozdział II.

Art. 5.

Ustawę o daninach powiatowych i prowincjonalnych z dnia 23 kwietnia 1906 r. (zbiór ustaw pruskich strona 159) zmienia się, jak następuje:

- I. W ustępie piątym § 7 zastępuje się słowa „1 stycznia“ przez słowa „1 lipca“.
- II. Skreśla się § 9, a w ustępie pierwszym § 13 słowa „§9“.
- III. § 17 otrzymuje następujące brzmienie:
Rok rachunkowy w budżecie powiatowym rozpoczyna się dnia 1 stycznia, a kończy się dnia 31 grudnia.
- IV. W ustępie pierwszym § 19 skreśla się zdanie pod liczbą 3.
- V. Po § 20 wstawia się jako:

§ 20 a. Potwierdzenie i zgodę uważa się za udzielone w tym dniu, w którym powzięta została uchwała powiatowa, podlegająca potwierdzeniu.

§ 20 b. Jeżeli przed rozpoczęciem roku rachunkowego wysokość podatków i dodatków albo wogóle nie została ustanowiona przez powiat albo nie uzyskała potwierdzenia przez właściwą władzę,

wolno wydziałowi powiatowemu pobierać tymczasowo podatki i dodatki w wysokości z roku poprzedniego.

- V. W ustępie drugim § 25 zastępuje się słowa „przypis podatku dochodowego i wymierzonych przez państwo podatków realnych łącznie z podatkiem wyszynkowym“ przez słowa „przypis wymierzonych przez państwo podatków gruntowego i budynkowego“.
- VII. Ustęp trzeci § 25 skreśla się.
- VIII. W ustępie czwartym § 25 umieszcza się po słowach „przyjęty za podstawę przypis podatkowy“ wstawia się słowa „podatków gruntowego i budynkowego“, a słowa „1 stycznia“ zastępuje się przez słowa „1 lipca“.
- IX. § 26 otrzymuje następujące brzmienie:
Stopa procentowa dla dodatków do podatku krajowego winna być o połowę wyższa od stopy procentowej dla dodatków do podatku budynkowego.
- X. § 32 otrzymuje następujące brzmienie:
Rok rachunkowy w budżecie krajowym rozpoczyna się dnia 1 stycznia, a kończy się dnia 31 grudnia.
- XI. W § 33 skreśla się słowa pod liczbą 1.
- XII. Po § 33 wstawia się jako:
§ 33 a. Potwierdzenie uważa się za udzielone w tym dniu, w którym powzięta została uchwała krajowa, podlegająca potwierdzeniu.
§ 33 b. Jeżeli przed rozpoczęciem roku rachunkowego wysokość podatków i dodatków albo wogóle nie została ustanowiona przez krajowy związek komunalny albo nie uzyskała potwierdzenia przez właściwą władzę, wolno wydziałowi krajowemu pobierać tymczasowo podatki i dodatki w wysokości z roku poprzedniego.

Rozdział III.

Art. 6.

Moc obowiązująca

- a) §§ 1, 2, 3 ustępu drugiego w § 5, §§ 7, 12, 13, 15, 16, 20, 21, 24, ustępów drugiego i trzeciego w § 26 ustawy z dnia 8 lipca 1877 (zbiór ustaw str. 227),
- b) rozporządzenia z dnia 12 września 1877 (zbiór ustaw str. 227),
- c) §§ 1, 2, 3, 4 ustępu pierwszego w § 5; §§ 9, 10, 11 ustawy z dnia 2 czerwca 1902 (zbiór ustaw str. 167),
- d) rozporządzenia z dnia 22 czerwca 1902 (zbiór ustaw str. 258),
- uchyla się,

W miejsce uchylonych przepisów wchodzi następujące postanowienia:

- I. Na cele oznaczone w § 4, ustępie pierwszym § 5 ustawy z dnia 8 lipca 1875 r. otrzymywać będą z wpływów skarbowych państwa tytułem państwowych rent dotacyjnych —
 - a) Pomorski Kraj. Zw. Komunalny 660.000.000 Mkp.
 - b) Poznański Kraj. Zw. Komunalny 1.200.000.000 Mkp.

- II. Na cele położnictwa krajowego a w szczególności na szkolenie położnych, oraz na zapomogi i premje dla położnych i noworodków, otrzymywać będą tytułem dodatku do rent dotacyjnych określonych w § 1 —
 - a) Pomorski Krajowy Zw. Komunalny 1.000.000 Mkp.
 - b) Poznański Krajowy Zw. Komunalny 2.000.000 Mkp.

- III. Na uzupełnienie kosztów administracyjnych połączonych z utrzymaniem krajowej kliniki dla kobiet i krajowej szkoły dla położnych w Poznaniu — Poznański Krajowy Związek Komunalny otrzymywać będzie tytułem dalszej dotacji 100.000.000 Mkp. Suma ta mieści w sobie zarazem odszkodowanie Poznańskiego Krajowego Związku Komunalnego za to:
 - a) że szkoła położnictwa służyć musi również potrzebom położnictwa województw Pomorskiego i Górnosłańskiego,
 - b) oraz, że klinika położnicza służyć będzie potrzebom naukowym wydziału medycznego uniwersytetu w Poznaniu.

- IV. Na cele oznaczone w § 13 ustawy z dnia 8 lipca 1875 r. otrzymywać będą tytułem dotacji
 - a) Pomorski Krajowy Zw. Komunalny 8.000.000 Mkp.
 - b) Poznański Krajowy Zw. Komunalny 10.000.000 Mkp.

- V. Na cele oznaczone w §§ 18 i 19 ustawy z dnia 8 lipca 1875 r. w związku z postanowieniami art. 37 i 34 ustawy z dnia 20 grudnia 1920 r. o budowie i utrzymaniu dróg publicznych w Rzeczypospolitej Polskiej Dz. Ust. Nr. 6 poz. 32 — otrzymywać będą tytułem podwyższonych rent drogowych
 - a) Pomorski Krajowy Zw. Komunalny 620.000.000 Mkp.
 - b) Poznański Krajowy Zw. Komunalny 692.000.000 Mkp.

- VI. Dla zmniejszenia ciężarów krajowej pieczy nad ubogimi oraz dla wspierania słabych finansowo powiatów (związków ubogich) i gmin w zakresie pieczy nad ubogimi, gospodarki drogowej oraz budowy i utrzymania

mostów — otrzymywać będą tytułem dalszej renty dotacyjnej —

- a) Pomorski Krajowy Zw. Komunalny 715.000.000 Mkp.
- b) Poznański Krajowy Zw. Komunalny 660.000.000 Mkp.

- VII. Na cele budownictwa i utrzymania dróg sztucznych przez Krajowe Związki Komunalne, powiaty i gminy oraz dla ułatwienia tym korporacjom spłaty długów na te cele zaciągniętych — otrzymywać będą z środków państwowych tytułem dodatkowej dotacji drogowej —
- a) Pomorski Krajowy Zw. Komunalny 430.000.000 Mkp.
 - b) Poznański Krajowy Zw. Komunalny 440.000.000 Mkp.

- VIII. Na cele wymienione pod liczbami I, II, III, IV i VI niniejszego artykułu otrzymywać będzie Poznański Krajowy Związek Komunalny ze środków państwowych tytułem renty z funduszu powiatowego utworzonego na podstawie § 1 Nr. 2 ustawy z 30 kwietnia 1873 r. 220.000.000 Mkp.

- IX. Renty i dotacje określone w powyższych przepisach — (1. I—VI) płatne są w ratach ćwierćrocznych z góry a to począwszy z dniem 1 stycznia 1922 r.

- X. Na częściowe uzupełnienie niedoborów samorządowych w r. 1922 z powodu wzrostu cen — udziela się jednorazowej zapomogi

- a) Pomorskiemu Krajowemu Związkowi Komunalnemu 600.000.000 Mkp.
- b) Poznańskiemu Krajow. Związkowi Komunalnemu 900.000.000 Mkp.

Z sum powyższych przypada

- 1/3 na pokrycie niedoborów w gospodarce krajowej,
- 1/3 na pokrycie niedoborów w gospodarce powiatów,
- 1/12 na pokrycie niedoborów w gospodarce miast wydzielonych z powiatów,
- 2/12 na pokrycie niedoborów w gospodarce miast niewydzielonych,
- 1/12 na pokrycie niedoborów w gospodarce gmin wiejskich.

Krajowy Związek Komunalny dokona podziału zapomóg między powiaty, miasta i gminy stosownie do wielkości zgłoszonych i wykazanych niedoborów i liczby mieszkańców.

Uchwały odnośne wymagają zatwierdzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Skarbu.

Co do wcześniejszej zaliczkowej wypłaty zapomóg — obowiązuje analogicznie postanowienie § 9 ustęp drugi.

XI. Regulaminy przewidziane dla uregulowania rozdziału dotacji i rent dotacyjnych między niższe jednostki samorządowe (§ 6 ustawy z 2 czerwca 1902 r.) uchwała Sejmik krajowy z zastrzeżeniem zatwierdzenia przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Skarbu i ew. Robót Publicznych do końca roku 1922.

Przed uzyskaniem zatwierdzenia wolno uchwalone kwoty zaliczkować do wysokości 3/4.

Rozdział IV.

Art. 7.

Ustawa niniejsza obowiązuje od dnia 1 stycznia 1922 r.

Art. 8.

Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Ministrowi Skarbu, Spraw Wewnętrznych i Robót Publicznych.

Akcja powyższa nie wydała wprawdzie zamierzonego rezultatu, jako że Rząd nie zdążył już wypowiedzieć się o tym projekcie przed wypełnieniem porządku obrad ostatniej sesji sejmowej; niemniej jednakże zainteresowała ona koła rządowe sytuacją gospodarczą samorządów b. dzielnicy pruskiej i przyczyniła się do tego, że Pan Minister Skarbu użył pomocy kredytowej samorządom w wysokości 4 miliardów marek, z czego 1 miliard za pośrednictwem Krajowego Banku Pożyczkowego na rzecz samorządów krajowych Poznańskiego i Pomorskiego, a 3 miljardy za pośredn. Banku Związku Kas Oszczędności dla miast, powiatów oraz gmin miejskich o charakterze wiejskim. Niezależnie od tego podjęte zostały przygotowania nad projektem nowego ustawodawstwa podatkowego w zakresie samorządu, obecnie już przy udziale przedstawicieli tutejszego samorządu krajowego, miejskiego i powiatowego. W dniu 3 listopada zaczęły się obrady w Ministerstwie Skarbu w tym przedmiocie i spodziewać się należy, że zapewnią samorządom możliwość egzystencji, nie ograniczając jego funkcji.

Ustęp V.

Stosunek samorządu krajowego do władz państwowych administracyjnych i nadzorczych, do organizacji społecznej i do prasy.

W ciągu działalności ustępującego Wydziału Krajowego stosunek samorządu do władz państwowych nacechowany był wzajemnem zaufaniem. Samorząd krajowy jest pełen świadomości, iż funkcja jego jest państwową a różnica między

samorządem a administracją spoczywa w odrębności prawnej podmiotu działającego i związanej z tem odpowiedzialności. Cel administracji państwowej i samorządu jest jeden i ten sam; różną jest tylko podmiotowość działającego. Różnica zdań w ujmowaniu celu nie może zatem zachodzić pomiędzy państwem a samorządem; różnica zachodzić może tylko w traktowaniu podmiotowości tj. w momentach natury organizacyjnej, a nie dotyczących celu działalności samorządu krajowego. Tarcia te formalnie uważane były przez samorząd jako naruszenie praw samorządu krajowego i w każdym poszczególnym przypadku stanowiły przedmiot ustawowych środków prawnych.

Naruszenie praw samorządu krajowego przypisać należy okresowi przejściowemu, w którym wielość norm prawnych zmniejsza ich jasność i powoduje niepewność prawną. Dla tego tarcia te bez ujemnych skutków na bieg administracji dają się załatwić tak, jak każde inne zagadnienie prawne.

Samorząd krajowy w działalności swej spotykał się z jak-największą życzliwością władz państwowych, zarówno drugiej, jak i trzeciej instancji.

Na tem miejscu należy podkreślić prawdziwie dobrą wolę Pana Ministra Skarbu Jastrzębskiego, Wiceministra Markowskiego, Dyrektora Departamentu Budżetowego Zaczka, Naczelników Wydziału Dubieńskiego, Grodyńskiego i Sienkiewicza, którzy użyczyli samorządowi krajowemu swej pomocy, gdy zaszła tego potrzeba. Tej życzliwości Ministerstwa Skarbu należy w pierwszym rzędzie przypisać, że samorząd krajowy bez wstrząsów wewnętrznych spełniać może nadal swe zadania i obowiązki.

Rysy, istniejące w stosunku samorządu krajowego do władz państwowych są nieodłącznie związane z rozporządzeniami, których moc prawna wyraźnie nie została uchylona, aczkolwiek z powodu późniejszych sprzecznych postanowień uważana być musi za nieobowiązującą. Do tych przepisów należy rozporządzenie Ministra b. Dz. Pr. z dnia 8 marca 1920 roku, dotyczące przyjmowania do służby państwowej i komunalnej b. dz. pr. (Dz. Urz. Nr. 16 poz. 132). Znaczenie tego rozporządzenia wyraża się, że samorząd krajowy uzupełniając swój stan osobowy urzędnikami państwowymi, napotyka na trudności, stawiane przez władze państwowe, o ile chodzi o zwolnienie urzędników tych ze służby państwowej. Rozporządzenie to stanowi: „Urzędnik państwowy może przejść do służby w urzędzie komunalnym lub samorządowym tylko za zezwoleniem swojej dotychczasowej przełożonej władzy“.

Przepis ten wykładany jest przez władze państwowe w ten sposób, iż samorząd nie może bez zezwolenia władzy państwowej przyjąć do służby urzędnika, który do tego czasu był urzędnikiem państwowym. Innemi słowy wykładnia przepisu, zwracającego się wyłącznie do urzędników państwowych i stwarzającego obowiązek publiczny urzędnika, rozszerza obowiązek ten na samorząd. Wykładnia ta nie znajduje poparcia w obowiązujących — później wydanych — ustawach. W szczególności rozporządzenie nie mówi, że *urząd komunalny lub samorządowy nie może* przyjąć do służby urzędnika państwowego bez zezwolenia dotychczasowej przełożonej władzy, ono postanawia tylko, że *urzędnik państwowy nie może przejść*; zezwolenie jest zatem rzeczą urzędnika, a nie samorządu; brak zezwolenia uzasadnia zatem zastosowanie środków dyscyplinarnych, ale nie nadzorczych. Z tego wynika że rozporządzenie to dotyczy praw i obowiązków urzędników państwowych t. j. przedmiotu unormowanego w ustawie z dnia 17 lutego 1922 r. o państwowej służbie cywilnej Dz. Ust. Nr. 21 poz. 164, której art. 120 stanowi: „Z dniem 1 kwietnia 1922 tracą moc dotychczas obowiązujące ustawy i przepisy, wydane w przedmiotach, unormowanych tą ustawą.“

Tęsamem całe to zdanie rozporządzenia, dotyczące przejścia urzędników państwowych do służby samorządowej, zostało uchylone.

Dla oceny zagadnienia miarodajne jest tylko prawidłowe opuszczenie służby państwowej, tj. dające rękojmię, iż urzędnik zasługuje na zaufanie niezbędne do piastowania swego urzędu (§ 2 ustawy dyscyplinarnej).

Pod tym względem ustawa o państwowej służbie cywilnej stanowi w art. 59—61: „Urzędnik ma prawo zgłosić wystąpienie ze służby państwowej. Zgłoszenie wymaga przyjęcia ze strony władzy, która urzędnika mianowała. Przyjęcie można uzależnić od należytego oddania urzędowania, ostateczną zaś decyzję co do przyjęcia zgłoszenia odroczyć tylko wtedy, gdy urzędnik pozostaje w śledztwie karnem lub zalega ze zobowiązaniami pieniężnymi, wynikłymi ze stosunku służbowego. O ile urzędnikowi nie zakomunikowano żadnej decyzji w sprawie jego zgłoszenia w ciągu czterech tygodni, zgłoszenie to uważa się za przyjęte.“

Zezwolenie, wymagane w rozporządzeniu Ministra b. Dz. Pruskiej jest funkcją pruskiego systemu prawa urzędniczego, w którym złożenie urzędu wymaga wyraźnego aktu administracyjnego; system ten został zmieniony w ustawie polskiej;

dlatego samorząd przyjmując urzędnika, winien tylko stwierdzić, czy w chwili objęcia urzędowania urzędnik posiada charakter urzędnika państwowego, czy nie. Dla oceny zgłoszeń miarodajną jest wola wyrażona w zgłoszeniu wystąpienia ze służby państwowej; motyw przejścia do służby komunalnej nie może wpływać na decyzję władzy przełożonej. Nie daje w każdym razie do tego podstawy art. 53 ustawy o państwowej służbie cywilnej, jako, że samorząd nie jest zarządem państwowym.

Wyluszczone wyżej stanowisko nie jest niestety podzielane przez władze państwowe, zainteresowane w przejściu urzędników. Daje to powód do licznych korespondencji, opóźnia należyte ujęcie organizacji samorządu i pomnażać musi liczbę spraw zażaleń i skarg administracyjnych. W każdym razie i tu podkreślić należy, iż stanowisko władz państwowych wypływa z pobudek interesu publicznego, a nie z jakiejś niechęci do samorządu.

Stosunek samorządu krajowego do organizacji społecznych był ożywiony i bliski. We wszystkich uroczystościach, mających znaczenie narodowe, czy społeczne, organizacje społeczne zwracały się o udział w nich do samorządu krajowego; niezależnie od tego w miarę możliwości finansowej korzystały organizacje społeczne z pomocy kraju. Zainteresowanie społeczeństwa sprawami samorządu krajowego wyraża się w licznych darach na rzecz zakładów krajowych. O ile chodzi o prasę — samorząd krajowy korzystał z życzliwej gościnności pism i dzienników Poznańskich przy ogłaszaniu komunikatów prasowych. Na tem miejscu należy też złożyć prasie poznańskiej dziękczynienie za tę bezinteresowną pomoc.

Działalność samorządu krajowego, wpływająca z jego stosunku do społeczeństwa przedstawia się jako działalność dobrowolna tj. nie podlegająca na obowiązku prawnym. Należy tu wymienić przede wszystkim uchwałę Wydziału Krajowego z dnia 7 lipca 1922 r., którą ustanowiono na rok 1922/23 5 stypendjów dla słuchaczy uniwersytetu poznańskiego a to:

- a) Imieniem Waclawa Wyczyńskiego, dla słuchacza wydziału prawnego, oddział prawny;
- b) Imieniem Feliksa Wizego, dla słuchacza wydziału rolniczo-leśnego;
- c) Imieniem Dr. Witolda Celichowskiego, dla słuchacza wydziału prawnego, oddział ekonomiczny;
- d) Imieniem Dr. Stanisława Wachowiaka, dla słuchacza wydziału politechnicznego;

e) Imieniem Dr. Józefa Wybickiego, dla słuchacza wydziału lekarskiego.

Ponadto należą tu uchwały, któremi przyznano zapomogi oraz pożyczki Towarzystwom: dla zwalczania gruźlicy, Opieki nad niewidomymi, Konsumowi Urzędników Krajowych, na pomoc dla kresów wschodnich, i t. d.

Tytuł II.

Oddzielne zakłady i samoistne fundusze głównej administracji krajowej.

Ustęp I.

Krajowy Bank Pożyczkowy

(z Bankiem kultury rolnej i wojenną kasą pożyczkową).

Stosunek Banku Krajowego do Starostwa Krajowego normuje § 33 rozporządzenia z dnia 5 listopada 1889, zbiór ustaw pruskich str. 177.

W skład przewidzianej w tym przepisie komisji, która stosownie do § 24 statutu Banku nosi nazwę „Dyrekcji Krajowego Banku Pożyczkowego“ — wchodziłi:

- 1) Starosta Krajowy,
 - 2) Radca Hahn, Syndyk Krajowego Banku Pożyczkowego,
 - 3) p. Nowicki,
 - 4) p. Zabłocki,
 - 5) p. Kontrowicz,
 - 6) p. Dr. J. Sławski i
 - 7) p. Dr. Błociszewski,
- a od 1. XI. 1922 — Dr. Graszyński, jako delegat Pana Wojewody.

Sprawozdanie z działalności Banku przedkłada się osobno — stosownie do § 25 statutu — p. druk Sejmiku Nr. 14.

Ustęp II.

Kasa wdów i sierót po urzędnikach komunalnych Województwa Poznańskiego.

Pogląd na działalność za czas 1918—1922 (do 18-go września).

Działalność Kasy wdów i sierot opiera się na regulaminie z dnia 18 marca 1898 r.¹⁾ Według przepisów tego regulaminu

¹⁾ Regulamin kasy zmieniony został uchwałą Wydziału Krajowego z dnia 24 września 1920 r., zatwierdzony przez Ministerstwo byłej Dzielnicy Pruskiej z dnia 5 marca 1921 roku.

Kasa (§ 2) jest zakładem krajowym, za którego zobowiązania odpowiada krajowy związek komunalny. Zadanie kasy jest (§ 1) wypłacać wdowom i sierotom po zmarłych urzędnikach komunalnych, etatowo ustalonych z prawem do emerytury, grosz wdowi i sierocy.

Kasą wdów i sierot administruje Starosta Krajowy, a wszelkie wpłaty i wypłaty, jako też inne czynności rachunkowe załatwia Główna Kasa Krajowa. Związki gminne, oraz powiaty i korporacje, które należą do Kasy, są zobowiązane dobrowolnie zgłaszać swych urzędników etatowo ustalonych i płacić za nich aż do ich śmierci składki wynoszące 6‰ od ich rocznych poborów. Za to wdowom po nich wypłaca Kasa podług regulaminu 40‰ od tej pensji, jakaby zmarły pobierał, gdyby w dniu śmierci był emerytowany. Sierotom, których matka żyje i pobiera grosz wdowi wypłaca kasa $\frac{1}{5}$ pensji wdowiej, a sierotom, których matka nie żyje lub nie pobierała grosza wdowiego $\frac{1}{3}$. Sieroty korzystają z grosza sierocego do lat 18.

Jak wynika z podanego poniżej zestawienia, Kasa wdów i sierot została wstrzymana w rozwoju z powodu zmniejszania się liczby członków (masowa emigracja ubezpieczonych urzędników komunalnych narodowości niemieckiej oraz początkowy brak etatowych urzędników w służbie komunalnej po przejęciu administracji kraju przez władze polskie).

Z końcem roku 1917 należało do tutejszej Kasy wdów i sierot 36 powiatów — 102 miast — 4 gminy wiejskie i 5 korporacji, razem 147 związków. Wdów było 234 a sierot 148.

Uchwała opiewa jak następuje:

A. § 5, ustęp 1 regulaminu zmienia się jak następuje:

Komuny (wiejskie, miejskie, powiatowe), które przystąpiły lub przystąpią do kasy, płacą do niej rocznie 6‰ — sześć procent — poborów (pensji, emerytury), wypłacanych urzędnikom zgłoszonym do kasy; obowiązek płacenia 6‰ odnosi się tylko do tych rodzajów poborów, które się uwzględnią przy obliczaniu emerytury wzgl. grosza wdowiego i grosza sierocego.

B. § 12, ustęp 2 regulaminu skreśla się.

C. § 18 regulaminu zmienia się jak następuje:

Wysokość emerytury oblicza się podług przepisów, odnoszących się do odnośnych urzędników komunalnych.

D. § 25 regulaminu zmienia się jak następuje:

Prawo do grosza wdowiego i sierocego traci się za czas stałego zamieszkania osób uprawnionych bez zezwolenia polskich władz państwowych poza granicami Państwa Polskiego.

E. § 27 dodaje się następujący § 27a:

Jeśli wdowy lub sieroty po zmarłych urzędnikach, pobierające grosz wdowi lub sierocy w dawnej wysokości, są w potrzebie, wtenczas przysługuje Staroście Krajowemu prawo podwyższenia ich grosza wdowiego (sierocego) aż do potrójnej dawniejszej wysokości. Podwyżkę tę wypłacać się będzie tylko wtenczas, i tylko tak długo, jeśli wzgl. jak długo gmina (gminy) która (które) swego czasu płaciła (płaciły) co do odnośnego urzędnika składki

1. zobowiąże (zobowiążą) się do płacenia kasie połowy podwyżki,
2. będzie (będą) tę połowę podwyżki do kasy płaciła (płaciły).

Z końcem roku 1921 należało do kasy 145 związków. Dwa związki za poprzednim wypowiedzeniem wystąpiły. Aczkolwiek z końcem roku 1921 należało jeszcze 145 związków do Kasy wdów i sierot, to jednak ubytek zgłaszanych urzędników poczynawszy od roku 1919 ciągle wzrastał, a to z przyczyny, że gminy wiejskie i korporacje wcale nie mają urzędników etatowo ustalonych, a powiaty i miasta mają mniej urzędników etatowych, jak za niemieckich czasów.

Z E S T A W I E N I E .

	1918	1919	1920	1921	1922 do 18. IX. 22.
Ilość Związków	147	147	146	145	145
„ Członków	1137	1095	963	732	608
„ Wdów	244	251	255	256	255
„ Sierot	159	143	143	124	124
Majątek Kasy gotówka	66,97	139 769,99	166 293,77	10 370,71	61 565,68
w pap. wart.	1 782 700	1 782 700	2 396 100	3 182 300	3 562 300

Z końcem roku 1921 było:

I. Fundusz administracyjny.

D o c h ó d :

Składki	357 779,24	mk.
Wkupne	374 270,44	„
Dopłaty z gmin	30 868,50	„

Razem dochód 762 918,18 mk.

R o z c h ó d :

Grosz wdowi i sierocy	99 632,33	mk.
Odpisane do funduszu rezerwowego	605 987,44	„
Koszty administracyjne	16 008,37	„
„ Ogólnie	41 290,04	„

Razem rozchód 762 918,18 mk.

II. Fundusz rezerwowy.

D o c h ó d :

Remanent z lat ubiegłych	2 562 393,79	mk.
Odpisy z funduszu administracyjnego	605 987,44	„
Obrót kapitałów	786 200,—	„
Procenta od kapitałów	29 450,05	„

Dochód razem 3 984 031,28 mk.

Rozchód razem 761 360,50 „

Stan kasy 3 192 670,78 mk.

W papierach wartościowych 3 182 300,— mk.

Gotówką 10 370,78 mk.

W roku 1922 w dniu 18-go września było:

Papierów wartościowych w niemieckiej walucie (Deutsche Kriegsianleibe)	1 398 900,— mk.
Papierów wartościowych w polskiej walucie	2 163 400,— „
Papierów wartościowych razem	<u>3 562 300,— mk.</u>
Gotówką	61 565,— „

R o z c h ó d :

Obrót kapitałów	784 953,50 mk.
Procenta od kapitałów	6 407,— „
Razem	<u>791 360,50 mk.</u>

Z powyżej podanego zestawienia okazuje się, że pomimo ubytku urzędników majątek Kasy się powiększył dzięki podwyższeniu poborów urzędniczych, a tem samem i składek niemniej ponieważ przeszło 165 wdów, przebywających stale w Niemczech nie pobiera grosza wdowiego i sierocego od r. 1920.

Oszczędności z tego ostatniego tytułu wynoszą przeszło 300 000 mk. Grosz wdowi i sierocy wypłacany przez tutejszą Główną Kasę Krajową według stawek z lat poprzednich nie odpowiada obecnym stosunkom. Aczkolwiek uchwałą Wydziału Krajowego zmieniono § 27 regulaminu o tyle, iż podwyższono grosz wdowi i sierocy do potrójnej dawniejszej wysokości, podwyżka ta i tak nie wystarcza na wyżywienie wdowy i sieroty.

Tytułem grosza wdowiego i sierocego, otrzymuje z kasy wdów i sierot po urzędnikach komunalnych:

rocznie mk.	ilość wdów i sierót	pensja roczna mk.	ilość wdów
72	1	820	18
80	3	900	19
117	5	1 200	12
160	12	1 550	15
192	14	2 200	9
216	30	2 700	3
300	36	3 000	3
350	16	4 238	1
460	28	6 703	1
480	6	14 565	1
550	15	31 539	1
650	9		
760	15		

Podwyższenie grosza wdowiego i sierocego stało się zatem rzeczą piekącą.

Ustęp III.

Fundusz (ubezpieczenia) odszkodowań za inwentarz (bydło i konie) dotknięty zarazą bydłą.

Fundusz, administrowany przez samorząd krajowy, miał być zlikwidowany z dniem 1 lipca 1922 r. Ministerstwo rolnictwa i dóbr państwowych wypracowało projekt ustawy, która miała upaństwić ubezpieczenie inwentarza, poczynszy od 1 lipca b. r.

Projekt nie stał się dotychczas ustawą, ponieważ jednak samorząd krajowy nie otrzymał oświadczenia, iż projekt będzie poniechany, liczyć się trzeba z zamknięciem działalności samorządu na tem polu w najbliższym czasie.

Pogląd na funkcje funduszu dają załączone tablice.

Statystyka

w przedmiocie odszkodowań wypłacanych za inwentarz dotknięty zarazą w czasie od 1 kwietnia 1914 do 31 marca 1915

ilość wy- pad- ków	rodzaj zarazy	ilość zwie- rząt	odszkodowania mk.	koszta oszaco- wania mk.
a) Konie				
44	nosaczna	44	42 105,00	} 166,20
1	wąglik	1	680,00	
142	zaraza piersiowa	142	109 738,00	
187	suma	187	152 523,00	166,20
b) Bydło rogate				
230	wąglik	230	87 378,64	} 157,00
9	zaraza dziczyzny i bydła	9	2 136,00	
74	pryszczycyca	74	8 689,62	
5	gruźlica	5	499,38	
c) Owce				
36	wąglik	36	1 442,68	} 157,00
354	suma	354	100 146,32	
187	suma od a)	187	152 523,00	166,20
354	suma od b) i c)	354	100 146,92	157,00
541	suma ogólna	541	252 669,32	323,20

Statystyka

w przedmiocie odszkodowań wypłaconych za inwentarz dotknięty zarazę w czasie od 1 stycznia 1922 do 30 września 1922.

ilość wy- pad- ków	rodzaj zarazy	ilość zwie- rząt	odszkodowanie mk.	koszta szaco- wania mk.
a) Konie				
18	nosaczna	28	4 188 642,—	600,—
9	wąglík	10	2 764 797,—	3 980,—
222	zaraza piersiowa	242	49 290 979,—	36 701,—
9	wścieklizna	9	1 699 198,—	2 040,—
258	suma	289	57 943 616,—	43 321,—
b) Bydło rogate				
47	wąglík	57	5 150 809,—	9 900,—
2	zaraza dziczyzny i bydła	5	183 744,—	1 420,—
12	pryszczycyca	17	386 155,—	1 800,—
1	gruźlica	1	45 600,—	—
375	zaraza płncna	820	57 608 819,—	—
110	wścieklizna	152	10 390 192,—	5 445,—
c) Owoce				
24	wąglík	129	1 208 309,—	8 155,—
571	suma	1 181	75 023 628,—	26 720,—
258	suma od a)	289	57 943 616,—	43 321,—
571	suma od b) i c)	1 181	75 023 628,—	26 720,—
829	suma ogólna	1 470	132 967 244,—	70 041,—

Ustęp IV.

Fundusz meljoracyjny.

Państwo pruskie wypłacało dawniej z własnych funduszy zapomogi na cele meljoracyjne (odwodnienie, nawodnienie, regulacja rzek); obowiązek udzielania tych zapomóg przeszedł jednak na mocy t. zw. „Datationsgesetze“ z 30. IV. 1873, 8. VII. 1875 i 2. VII. 1902 na związki samorządowe, które za przejęcie tego obowiązku otrzymały od rządu odpowiednie dotacje w postaci rocznych rent. Od tego też czasu wstawia się rokrocznie w budżecie b. Prowincji Poznańskiej odpowiednie kwoty na zapomogi dla celów meljoracyjnych. O ile w roku budżetowym nie wypłacono w całości preliminowanej kwoty, to pozostałość przenoszono przy końcu roku budżetowego na rok następny.

Ponieważ zapomogi te nie wystarczały w stosunku do wzrastających potrzeb rolnictwa na szybki i wydatny postęp prac meljoracyjnych, przeto rząd w ciągu dalszych lat wstawił w budżecie państwowym dodatkowy fundusz i rozdzielił go między prowincje wschodnie, z tem jednakże zastrzeżeniem, że prowincje te pokryją z własnych funduszków (a więc nie z wyżej podanych rent) przynajmniej $\frac{2}{3}$ części ustanowionej przez rząd kwoty. W ten sposób powstały fundusz rozdzielą komisja, na której czele stał Wojewoda. Fundusz ten otrzymał nazwę: „Nadzwyczajny fundusz meljoracyjny“. — Sprawy kasowe i przedkładanie rachunków załatwiała Główna Kasa Krajowa.

Wykonywanie prac meljoracyjnych oraz projektowanie nowych tego rodzaju przedsiębiorstw ustało w czasie wojny prawie zupełnie a to z powodu braku funduszków i odpowiednich sił fachowych. Stan taki trwał również i po wojnie, a prace rozpoczęto tylko częściowo w celu zatrudnienia bezrobotnych mimo tego, że siły techniczne do prowadzenia prac były bardzo szczupłe. Starostwo Krajowe nie mogło w tym czasie udzielić znaczniejszych na ten cel zapomóg, gdyż fundusz, jaki był do dyspozycji, nie pozostawał z powodu cen robocizny w żadnym stosunku do kosztów prac rzeczywiście koniecznych. Prace meljoracyjne w latach 1918—20 wykonano przeważnie z zapomóg udzielonych przez rząd z kredytu przeznaczzonego na zatrudnienie bezrobotnych.

W załączonym zestawieniu podany jest obrót kasowy i obecny stan funduszków meljoracyjnych. Obecny udział samorządu krajowego w popieraniu meljoracyj reguluje ponadto ustawa z dnia 26. X. 1921 r. o popieraniu publicznych przedsiębiorstw meljoracyjnych. Dz. Ust. Nr. 91 poz. 671.

Fundusz meljoracyjny zwyczajny.

1. Stan z końcem roku etat. 1919/20	606.468,99 mk.
2. Dochód w roku 1920/21	363.000,00 mk.
	<hr/>
razem	969.468,99 mk.
3. Rozchód w roku 1920/21	3.373,50 mk.
	<hr/>
4. Sta nz końcem roku etat. 1920/21	966.095,49 mk.
5. Dochód w roku 1921	472.500,00 mk.
	<hr/>
razem	1.438.595,49 mk.
6. Rozchód w roku 1921	56.000,00 mk.
	<hr/>
7. Stan w dniu 31/12 1921	1.382.595,49 mk.

Fundusz meljoracyjny nadzwyczajny.

1. Stan funduszu z końcem roku etat. 1920	553.328,67 mk.
2. Wypłacono w roku 1921	57.244,00 mk.
	<hr/>
Pozostaje reszta	496.084,67 mk.
3. Suma przyznanych a niewypłaconych zapomóg, według załączonego wykazu	406.770,73 mk.
	<hr/>
Pozostaje do dyspozycji	89.313,94 mk.

Ustęp V.

Zakład Ubezpieczeń od Wypadków w Rolnictwie.

I. Zadaniem Zakładu Ubezpieczeń od Wypadków w Rolnictwie jest: uchylać względnie łagodzić skutki nieszczęśliwych wypadków, jakim ulegają osoby, niesamodzielnie pracujące w przedsiębiorstwach rolnych, dawać dotkniętym ekwiwalent za utratę możliwości zarobkowania, a w razie śmierci żywiciela, spowodowanej nieszczęśliwym wypadkiem, zapewnić pozostałym pośmiertne i bieżące zapomogę.

Zakład Ubezpieczeń od Wypadków w Rolnictwie stanowi pod względem prawnomajątkowym osobny podmiot prawny i jest ściśle związany ze Samorządem krajowym o tyle, że zbiorowym Zarządem Zakładu jest Wydział Krajowy, pod którego nadzorem Starosta Krajowy załatwia bieżące sprawy Zakładu (§ 13 Statutu).

Samorząd Krajowy dostarcza urzędników potrzebnych dla Zakładu Ubezpieczeń.

Organem uchwałodawczym Zakładu nie jest jednak Sejmik Wojewódzki, ale Zgromadzenie delegatów.

Zakład Ubezpieczeń ustawia własny budżet — nie zawarty w ogólnym budżecie krajowym — i sam ponosi własne koszty administracyjne, jak i koszty świadczeń, spowodowan tytułem nieszczęśliwych wypadków.

Zakres działania Zakładu, który obejmował za czasów pokojowych ówczesną prowincję poznańską czyli 42 powiaty, roz-

A. Zgromadzenie odbyło zebranie - - - - -	tak
B. Wypadków zgłoszono - - - - -	5 137
z tych uznano wzgl. odszkodowano - - - - -	1 756
a mianowicie:	
1. wypadków śmiertelnych - - - - -	141
2. „ powodujących stałą, całkowitą niezdolność do pracy - - - - -	—
3. „ powodujących stałą, częściową niezdolność do pracy - - - - -	477
4. „ powodujących przejściową niezdolność do pracy - - - - -	1 138
C. Z powodu wypadków, powodujących śmierć, udzielono renty dla pozostałych:	
1. wdowom - - - - -	82
2. dzieciom wzgl. wnukom - - - - -	170
3. członkom rodziny linii wstępnej - - - - -	4
D. Według wieku i rodzaju osób okaleczonych było:	
1. dorosłych mężczyzn - - - - -	1 321
2. „ kobiet - - - - -	294
3. małoletnich rodzaju męskiego - - - - -	104
4. małoletnich rodzaju żeńskiego - - - - -	37
E. Odszkodowania włącznie koszty, jakie powstały z powodu przejęcia opieki w pierwszych 13 tygodniach wynosiły -	1 241 140
F. Koszty, powstałe po upływie 13 tygodni wynosiły:	
a) koszty opieki - - - - - mk.	10 188
b) koszty kuracji i pielęgnacji - - - - - mk.	55 507
G. Koszty administracyjne wynosiły ogółem - - - - - mk.	305 797
a mianowicie:	
1. koszty administracyjne Zarządu - - - - - mk.	201 001
2. koszty administracyjne Sekcji - - - - - mk.	104 796
H. Ilość przedsiębiorstw rolnych wynosiła - - - - -	152 021
J. W drodze podziału rozpisano - - - - - mk.	1 695 068
K. Wyższe Urzędy Ubezpieczeń rozstrzygnęły spraw Koszty wynosiły - - - - - mk.	9 406
L. Za nieprzestrzeganie przepisów ochronnych wymierzono oraz ściągnięto kary w przypadkach - - - - -	403
Kary wynosiły - - - - -	2 127
Ł. Zwrotu rent zażądano w wypadkach - - - - -	29
zwrot rent wynosił ogółem - - - - - mk.	12 133
M. Wiejskich stacji sanitarnych było - - - - -	117
zapomogi wynosiły - - - - -	19 765
N. Urzędników i funkcjonariuszy Zarządu było - - - - -	30
a) Polaków - - - - -	3
b) Niemców - - - - -	27
O. Dzienniki wykazywały wpływów:	
w oddz. 12 (dawniej U) - - - - -	6 161
w oddz. 12a (dawniej U. V.) - - - - -	1 571
w oddz. 13a (dawniej B. U. V.) - - - - -	100
w oddz. 12 + 12a + 13a razem - - - - -	7 832
w oddz. 11 (dawniej B. G.) - - - - -	20 069
w oddz. 11a (dawniej U. A.) - - - - -	13 028
w oddz. 11 + 11a razem - - - - -	33 097
wpływów ogółem - - - - -	40 929

1917	1918	1919	1920	1921	
tak	nie	nie	nie	nie	
3 340	3 152	2 453	1 758	—	
1 311	1 287	878	1 008	825	
106	100	79	87	84	
7	2	12	37	31	
=1 311		=878		=825	
383	409	318	386	428	
815	776	469	498	282	
50	52	48	49	55	
111	108	75	88	83	
—	1	—	20	1	
795	777	607	759	691	
320	341	176	154	100	
145	131	78	76	29	
51	38	17	19	5	
=1 311		=878		=825	
1 213 262	1 237 775 ¹⁾	1 243 956	1 354 218	3 401 111	
13 750	18 429	16 376	30 283	655 904	
46 495	40 300	30 296	43 253	413 199	
236 317	344 019	364 547	1 153 334	7 778 272	
138 670	234 514	255 637	919 999	5 502 634	
97 647	109 505	108 910 ²⁾	233 335	2 209 638	
=236 317		=364 547		=1163344	
152 774	152 531	124 968	125 216	—	
1 581 641	1 766 531	1 654 329	7 129 854	—	
239	232	60	78	—	
3 824	4 373	960	1 248	—	
6	13	—	17	747	
38	96	—	15 517	348 880	
24	31	5	10	9	
20 854	18 499	12 707	22 048	63 360	
123	128	110	49	24	
22 323	22 014	9 388	3 677	175 ³⁾	
30	31	32	34	36	
3	4	5	31	36	
27	27	27	3	—	
=30		=32		=36	
4 172	3 773	3 145	2 540	1 958	
843	597	235	483	1 470	
77	81	66	55	70	
5 092	4 451	3 446	3 078	3 498	
19 474	19 397	17 571	22 024	25 856	
9 001	8 196	6 008	6 028	8 289	
28 474	27 593	23 579	28 052	34 145	
33 567	32 044	27 025	31 130	37 643	

¹⁾ Od roku 1918 począwszy włącznie dodatki drożźniane.

²⁾ Sekcje potrąciły ze składek tylko 17 823 mk.

³⁾ Obliczenie wypłaconych zapomóg nadesłano dotychczas co do 2 stacji.

szerzono od dnia 12 stycznia 1921 na Województwo Pomorskie rozporządzeniem z dnia 15 października 1920 r. w sprawie ubezpieczenia od wypadków w Rolnictwie: Dz. U. N. 1. poz. 2. z r. 1921.

Załączone zestawienie statystyczne obejmuje okres od r. 1917 do r. 1921, a liczby w niem podane wyrażają stan na dniu 31 grudnia każdego z wymienionych lat.

W roku bieżącym opracowano dla Zakładu nowy Statut, który Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej aproboowało pismem z dnia 29 września b. r. l. 766/VIII. Statut ten zostanie przedłożony zgromadzeniu delegatów.

II. Na podstawie rozporządzenia Ministerstwa b. Dz. Pr. z dnia 30 października 1920 w sprawie opieki nad osobami, które mieszkają na obszarze Rzeczypospolitej a mają roszczenia do zagranicznych zakładów ubezpieczeń od wypadków w rolnictwie: Dz. U. Nr. 75, poz. 507, Poznański Zakład Ubezpieczeń od Wypadków w Rolnictwie obowiązany jest załatwiać sprawy Zagranicznych Zakładów Ubezpieczeń od Wypadków w Rolnictwie, a w szczególności polecać wypłatę rent tym okaleczonym, którzy ulegli wypadkom zagranicą, głównie w Niemczech, a z powodu przeprowadzenia się do Polski zostali pozbawieni przez niemieckie Zakłady Ubezpieczeń renty, jako cudzoziemcy. Zakład płaci renty te na rachunek Skarbu Państwa Polskiego. Oprócz rent płaci Zakład dodatki do rent w myśl ustawy sejmowej z dnia 2 lipca 1921: Dz. Ust. Nr. 64. poz. 398. i dalsze dodatki w myśl Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 26 maja 1922 r.: Dz. U. Nr. 46. poz. 389 oraz sprawia okaleczonym protezy, płaci ich naprawy a także kosztą podróży do lekarzy powiatowych celem ponownego badania, dalej ponosi koszty za orzeczenia lekarskie, za lekarstwa, leczenia szpitalne i t. d.

Takich wniosków wpłynęło:

w roku 1920	19
w roku 1921	144
w roku 1922 do 31. 10	164
ogółem	<u>327</u>
z tych załatwiono w roku 1920	—
„ „ „ w roku 1921	11
„ „ „ w roku 1922	143
jest w opracowaniu	<u>173</u>
	327

III. W zakresie ochrony pracy w rolnictwie nakłada § 1030 Ordynacji Ubezpieczeniowej ma Zakład obowiązek wydawania przepisów ochronnych. Zakład przepisy te wydał po raz pierwszy w roku 1905; przejrzane na nowo obowiązują od 1 stycznia 1918 r.

Za czasów niemieckich posiadał Zarząd Zakładu dwóch technicznych urzędników nadzorczych, z których jednemu przy-

dzielono okręg poznański, drugiemu bydgoski. Zadaniem ich było:

- a) kontrolować, czy wszystkie przedsiębiorstwa rolnicze, leśne i poboczne, które podlegają ubezpieczeniu w rolnictwie, przestrzegają przepisów ochronnych — zapobiegawczych, które Zarząd Zakładu wydał w myśl ordynacji ubezpieczeniowej;
- b) skutecznie specjalne rewizje w tych przedsiębiorstwach w których miały miejsce nieszczęśliwe wypadki i stwierdzać ich powody,
- c) zniewalać przedsiębiorców, którzy nie zastosowali się do przepisów ochronnych, do natychmiastowego nakrycia maszyn wzgl. narzędzi rolniczych,
- d) urządzać wykłady z zakresu ochrony pracy w rolnictwie w poszczególnych gminach i towarzystwach rolniczych,
- e) zdawać Zarządowi Zakładu coroczne sprawozdanie o wynikach swej działalności.

Po przejściu Zakładu przez władze polskie zwinięto z początkiem roku 1921 instytucję technicznych urzędników nadzorczych z powodu wysokich kosztów podróży i t. p. Pracę tych urzędników powierzono jednemu z tutejszych sekretarzy. W związku z tem zalecono poszczególnym sekcjom t. j. Wydziałom Powiatowym w Poznaniu i na Pomorzu okólnikami z dnia 5 września 1921 r. (l. dz. 776/22 U. V.) oraz dnia 28 stycznia 1922 r. (l. 165 22 N.), by w Orędownikach powiatowych wezwali gospodarzy i właścicieli do przestrzegania obowiązujących przepisów zapobiegawczych. Równocześnie zwrócono uwagę Policji Państwowej, ażeby donosiła opornych celem pociągania ich do odpowiedzialności karnej.

Zestawienie liczb z roku 1914 i za lata 1917 do 1921 przedstawia się jak następuje:

W roku	wynosiła w tym dziale	liczba pływów
1914	.	1 571
1917	.	743
1918	.	597
1919	.	235
1920	.	483
1921	.	1 470

W roku	ukarano	przy łącznej sumie kar
1914	403-ch	2 127,— mk.
1917	6-ciu	38,— mk.
1918	13-tu	96,— mk.
1919	—	—,— mk.
1920	17-tu	15 517,— mk.
1921	747-iu	348 880,— mk.

ROZDZIAŁ III.

Działalność samorządu krajowego.

B) Zakłady krajowe.

Tytuł I.

Zakłady przeznaczone dla pieczy nad osobami.

(Piecza socjalno-gospodarcza).

Ustęp I.

Uwagi gólne.

Organizacja administracji zakładów krajowych oparta jest na statutach i regulaminach krajowych, uzupełnianych instrukcją biurową dla kas zakładowych i tak zwanymi porządkami domowymi. W ramach tych przepisów administracja zakładu kieruje dyrektor zakładu. Główna administracja krajowa sprawuje nad administracją zakładową nadzór służbowy i osobowy, oraz uskutecznia asygnaty pieniężne we wszystkich przypadkach, w których budżet zakładowy wymaga asygnaty Starosty Krajowego. Liczba zakładów krajowych, przejętych w marcu 1919 r. przez ustępujący Wydział Krajowy, nie pokrywa się z liczbą czynnych obecnie zakładów. W roku 1919 podlegały głównej administracji krajowej następujące zakłady:

- 1) Zakład roboczy i ubogich w Bojanowie, dla 450 osób,
- 2) „ ubogich w Śremie, dla 380 osób,
- 3) „ wychowania zapobiegawczego w Antoniewie, dla 100 osób,
- 4) Zakład wychowania zapobiegawczego w Cerekwicy, dla 150 osób,
- 5) Zakład wychowania zapobiegawczego w Szubinie, dla 245 osób,

- 6) Zakład dla głuchoniemych w Bydgoszczy, dla 80 osób,
- 7) „ „ „ w Poznaniu, dla 175 osób,
- 8) „ dla niewidomych w Bydgoszczy, dla 90 osób,
- 9) „ psychiatryczny w Dziekance, dla 650 osób,
- 10) „ „ w Kościanie, dla 750 osób,
- 11) „ „ w Owińskach, dla 730 osób,
- 12) Klinika dla kobiet i szkoła położnych w Poznaniu, dla 250 osób,

Muzeum prowincjonalne.

Ogółem pojemność zakładów krajowych wynosiła w 1919 roku 4050 osób.

W dniu 1 listopada 1922 r. znajdują się w administracji krajowej następujące zakłady:

- 1) Zakład roboczy i ubogich w Bojanowie, dla 100 osób,
- 2) „ dla ubogich w Śremie, dla 380 osób,
- 3) „ wychowania zapobiegawczego w Szubinie, dla 245 osób,
- 4) Zakład głuchoniemych w Poznaniu, dla 175 osób,
- 5) „ dla głuchoniemych w Kościanie, dla 250 osób,
- 6) „ dla ociemniałych w Bydgoszczy, dla 120 osób
- 7) „ psychiatryczny w Dziekance, dla 650 osób,
- 8) „ „ w Kościanie, dla 150 osób,
- 9) „ „ w Owińskach, dla 730 osób,
- 10) Klinika dla kobiet i szkoła położnych w Poznaniu, dla 250 osób, oraz

Muzeum Wielkopolskie (p. niżej Tyt. II.)

Pojemność Zakładów Krajowych wynosi w 1922 r. — 3050 miejsc — mniej o 1000, tj. o 25% od stanu w roku 1919. Redukcja miejsc polega na tem, że Zakłady Krajowe wychowania zapobiegawczego w Antoniewie i Cerekwicy zostały zwinięte, a opróżnione w ten sposób gmachy zakładowe, urządzenia gospodarcze i rolne zostały wydzierżawione. Zakład głuchoniemych w Bydgoszczy został przeniesiony do Kościana, przyczem gmach, dotychczas przez ten zakład zajmowany, został użyty na powiększenie zakładu dla niewidomych w Bydgoszczy. Zakład roboczy i ubogich w Bojanowie został przez to zredukowany, że dotychczas niezajęte gmachy wydzierżawione zostały na pomieszczenie dzieci repatriantów z Kresów Wschodnich. Zakład Psychiatryczny w Kościanie

zredukowany został przez to, że nie zajęte przez pacjentów gmachy i pawilony oddane zostały na pomieszczenie Zakładu Głuchoniemych przeniesionego z Bydgoszczy. Ogółem zatem krajowa administracja zakładowa zmniejszyła się o 2 zakłady.

Administracja zakładowa sprawia samorządowi krajowemu bardzo duże trudności. Źródło tych trudności zostało już wyżej przy omawianiu taryf zakładowych wyłuszczone; jest to jednak tylko jedna strona zagadnienia. Na ogół funkcja zakładów zmniejszyła się w stosunku do r. 1919; zakłady, obliczone na dużą frekwencję i — stosownie do tego — wymagające dużego personelu administracyjnego, są w znacznej części nie wyzyskane i wymagają z tego powodu niestosunkowo wielkich świadczeń na administrację osobową.

Zakłady poznańskiego samorządu krajowego nie mają wiele równorzędnych sobie na obszarze Rzeczypospolitej z wyłączeniem Pomorza. W szczególności: Budżet państwowy na rok 1922 (Ministerstwo Zdrowia Publicznego, str. 24) w zestawieniu upaństwowionych psychiatrycznych zakładów krajowych w Małopolsce oraz psychiatrycznych państwowych zakładów na obszarze b. Królestwa, wykazuje, że na całym obszarze Rzeczypospolitej z wyłączeniem b. dzielnicy pruskiej, jest tyleż samo zakładów psychiatrycznych co w województwie Poznańskim. Zakłady te, obliczone: w Tworkach na 750 łózek, w Kulpakowie na 1500 łózek, w Kobierzynie na 750 łózek, tj. razem na 3000 łózek, mają pojemność niespełna dwukrotnie większą od *normalnej* pojemności tutejszych zakładów krajowych (1530 osób). Pojemność ta może być bardzo łatwo powiększoną o 500 miejsc; tak, że wówczas stanowiłaby $\frac{2}{3}$ tej, jaką wykazują zakłady państwowe.

Na obszarze b. Królestwa i Małopolski wypada 1 łóżko w zakładzie psychiatrycznym na 8338 mieszkańców; w Województwie Poznańskim na 1307, wzgl. 1000 mieszkańców!

To samo da się powiedzieć o szkolnictwie dla anormalnych i moralnie zaniedbanych, o zakładach dla głuchoniemych i niewidomych (p. Budżet państwowy na r. 1922 — Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego str. 81), niemniej o zakładach wychowania zapobiegawczego.

Nie mogąc być — w obecnych warunkach gospodarczych — należycie wyzyskany, tak jak tego wymaga interes publiczny, zakład utrzymywany ze środków publicznych jest zbytekiem — kulturalnym, ale zawsze zbytekiem. Dlatego też rozwój administracji zakładowej powinien iść w tym kierunku, iżby dla poszczególnych zakładów zawarte zostały z sąsiednimi województwami (samorządami) lub z państwem umowy co do wspólnego ich użytkowania. Tylko wówczas dobro-

dziejstwo kultury stanie się publicznem. Pod względem organizacyjnym — należałoby skorzystać z postanowień art. 65 konstytucji o związkach celowych. Dotychczas porozumienie takie osiągnięto co do zakładów głuchoniemych i niewidomych z województwem górnośląskiem.

Ustęp 2.

Krajowy Zakład roboczy w Bojanowie.

Do zakładu należy małe gospodarstwo rolne. W szczególności przypada

	ha	a	m ²
na zabudowanie i dziedziniec zakładowy	1	65	47
„ rolę	36	24	90
„ las	3	07	40
„ łąki	20	26	93
t. j. razem:	61	25	20

Frekwencja zakładu w ciągu wojny zmniejszała się z roku na rok. W 1914 r. zakład wykazuje 89.535 dni utrzymania jednego wychowanka w 1915 r. już 61.870, 1916 — 38.273, w 1917 r. 9.900, w 1918 — 3.939, w 1919 — 0, w 1920 — 734, w 1921 — 2.686.

W stosunku do roku 1914 funkcja zakładu zmalała prawie 41 razy.

W roku 1914 personel zakładowy liczył 36 osób, w 1915 — 30, w 1916 — 28, w 1917 — 24, w 1918 — 16, w 1919 — 11, w 1920 — 3, w 1921 — 3, gdy personel zmniejszył się tylko 12 razy.

Koszty utrzymania od osoby wynosiły dziennie

w roku	faktycznie	taryfowo
1914	0,47	0,80
1919	—	1,10
1920	52,64	2,50
1921	201,9	50,—

Zakład przechodził siły finansowe kraju; nie wyzyskany należycie, musiał być zmniejszony. Czyni temu zadość umowa zawarta z Tow. „Caritas“, odciążając zarazem budżet krajowy przez to, że Towarzystwo obowiązało się dostarczać wyżywienie 22 osobom, umieszczonym w zakładzie przez cały rok w zamian za używanie budynków zakładowych dla swych celów¹⁾.

¹⁾ Wyzdierżawione zostały lokalności, w których mieściła się drukarnia krajowa oraz warsztaty; drukarnia i warsztaty, wywiezione do Niemiec, stanowią przedmiot rozrachunku między Polską a Niemcami.

Ustęp 3.

Zakład dla ubogich w Śremie.

		ha.	a.	km.
Do zakładu należy w zabudowaniach		2	45	75
w ogrodzie		2	33	65
tj razem		4	79	40
Zakład w 1914 r.	302	które	125 377	42 osób
1919	mieści 128	zużyły	43 953	przy 29
1920	średnio 189	dni	54 6.7	personelu 29
1921	osób 105	utrzymania	35 486	26

Funkcja Zakładu w stosunku do 1914 r. zmniejszyła się więcej niż 3-krotnie, gdy personel mniej niż o połowę.

Koszt utrzymania dziennego wynosił od osoby	
w r. 1914	faktycznie 0.34 taryfowo 0.80
1919	1.00 1.10
1920	5.36 2.50
1921	60.80 50.00

Zakład jest deficytowy; gdy w roku 1914 dopłaty Krajowego Związku Komunalnego wynosiły 24 565, a inne dochody 97 208 — w roku 1921 dopłata wynosiła 2 271 151.—, gdy inne dochody 3 882 463.—; w r. 1914 stosunek dopłaty do innych dochodów wynosił 22 proc., gdy w roku 1921 przeszło 54 proc. ogółu dochodów.

Ustęp 4.

Zakład wychowania zapobiegawczego w Antoniewie.

Do Zakładu należy ogółem		ha.	a.	km.
		279	99	90
w czym gospodarstwo rolne, obejmujące		ha.	a.	km.
rolni		82	60	45
lasu		149	90	—
łąk		14	65	90
W 1914 r.	42	z liczbą	9 559	13
1919	było 42	dni	18 511	14
1920	wychowanków średnio 22	utrzymania	8 550	11
1921	33	nia	9 342	12

Koszt utrzymania wynosił w roku		dziennie	taryfowo
1914		0,90	1,20
1919		4,75	1,20
1920		18,12	2,20
1921		104,16	15.

Gdy funkcja zakładu w stosunku do roku 1914 pozostała niezmienną, personel zmniejszył się o 1 osobę. Zakład nowy,

bo dopiero w r. 1914 oddany do użytku publicznego, był od samego początku swego istnienia deficytowym; gdy dopłata krajowa wynosiła w r. 1924 — 36 964,— mk., w r. 1921 osiągnęła sumę 2 180 088,27 mk. Deficyt budżetowy tego zakładu w r. 1921 wynosi 1 335 728,78 mk.

Dla tego należało przystąpić do sanacji administracji zakładowej przez zamknięcie zakładu.

Z dniem 15 sierpnia br. wydzierżawiono Krajowy Zakład wychowawczy w Antoniewie XX. Salezjanom na tych warunkach, że XX. Salezjanie przejmując prawo zużytkowania budynków i całego gospodarstwa rolnego z inwentarzem, obowiązali się prowadzić zakład jako własny i utrzymywać w nim na własny koszt 90 wychowanków, wskazanych przez Starostę Krajowego. Tęsamem odpada potrzeba czynienia w przyszłości dopłat budżetowych do administracji zakładu bez naruszaniu celu zakładu.

Ustęp 5.

Zakład wychowania zapobiegawczego w Cerekwicy.

		ha.	a.	km.
Do zakładu należy ogółem		43	82	65
w czem gospodarstwo rolne obejmujące				
	rolni	33	56	—
	łąk	2	31	20
W roku	było wychowanków	dni utrzymania	przy osobach personelu	
1914	239	28 879	11	
1919	90	14 515	15	
1920	27	2 083	12	

Gdy w stosunku do 1914 r. funkcja zmalała niemal 14 razy, personel wzrósł o $\frac{1}{11}$.

Opłaty taryfowe wynosiły w roku	faktycznie	taryfowo
1914	0.56	1.20
1919	2.57	1.20
1920	12.18	1.20

W roku 1914 dopłata Krajowego Związku Komunalnego wynosiła 58 368, w 1920 roku 139 688; inne dochody wynosiły w 1914 roku 4 938, a w 1920 roku 430; stosunek dopłat do innych dochodów wynosił w 1914 roku 1000 proc., w 1921 r. 3000 proc.

Z tego zestawienia wynika, że zakład nie miał warunków istnienia i musiał być zamknięty. Dlatego na rok 1921 wydzierżawiono gospodarstwo i zabudowania zakładowe Towarzystwu »Caritas« w Poznaniu. W roku 1922 przewidywany jest dochód z dzierżawy (budżet krajowy na rok 1923) w wysokości 2 000 000 mk.

Ustęp 6.

Krajowy Zakład wychowania zapobiegawczego w Szubinie.

	ha	a.	km.
Do zakładu należy ogółem	59	31	24
w czem gospodarstwo rolne obejmujące			
roli	41	19	06
łąk	13	61	72

W roku	zakład liczył średnio wychowank.	dał dni utrzymania	i miał osób personelu
1914	200	71 425	19
1919	100	27 421	13
1920	100	26 937	15
1921	110	25 544	16

Funkcja zakładu w stosunku do 1914 r. zmniejszyła się niemal trzykrotnie. Gdy liczba dni zakładowych zmniejszyła się prawie trzykrotnie, liczba personelu tylko o $\frac{1}{3}$. Koszt utrzymania wychowanka wynosił

w roku	faktycznie	taryfowo
1914	0.39	1,20
1919	1.45	1.20
1920	6.80	1 20
1921	69.99	25.—

W roku 1914 wynosiły dopłaty krajowe 35 153, gdy inne dochody wynosiły 90 235, dopłata stanowiła zatem 38 proc. innych dochodów, w 1921 r. dopłata wynosiła 1 072 573 gdy inne dochody 3 980 133; dopłata wynosiła 33 procent.

Stosunkowe ograniczenie deficytu krajowego tłumaczy się dochodem z gospodarstwa rolnego Zakład ten stosunkowo najlepiej wyzyskany ma warunki do utrzymania rozwoju; dlatego też zatrzymany został w administracji krajowej; zły stan budynków wymaga inwestycji.

Ustęp 7.

Krajowy Zakład dla głuchoniemych w Bydgoszczy obecnie w Kościanie.

Zakład był połączony z externatem, t. j. nie łączył się z pensjonatem wychowanków; trudności w pomieszczeniu wychowanków prywatnie wpłynęły ujemnie na frekwencję zakładu. Ponieważ w pierwszej połowie 1922 r. województwo śląskie zwróciło się o przyjęcie czasowe głuchoniemych do szkolenia i z tych dwóch powodów zachodziła potrzeba rozszerzenia zakładu, przeniesiono zakład do Kościana na podstawie uchwały Wydziału Krajowego z 20 czerwca br. i połączono go z internatem. Zakład zajmuje nie wyzyskane zgo-

dnie z swem dotychczasowem przeznaczeniem pawilony i budynki zakładu psychiatrycznego w Kościanie. Dotychczasowy gmach zakładu w Bydgoszczy oddano na powiększenie zakładu dla ociemniałych; powiększenie było konieczne wobec tego, że rosła liczba niewidomych, których dla braku miejsca nie przyjmowano w poprzednich latach oraz że województwo śląskie również wyraziło zamiar skierowania swych niewidomych do tego zakładu.

W roku	było wychowanków	dni utrzymania	i osób personelu
1914	91	21 375	10
1919	53	11 660	6
1920	54	11 558	9
1921	45	10 279	10

Koszty utrzymania wynosiły	faktycznie	taryfowo
w roku 1914	0,77	0,55
1919	1,34	0,74
1920	6,37	2,06
1921	35,79	16,47

W 1914 r. dopłata krajowa wynosiła 55.457, gdy inne dochody 12.776; dopłata stanowiła 450% innych dochodów; w 1921 dopłata wynosiła 2.525.930, gdy inne dochody 184.675; dopłata stanowiła 150% innych dochodów.

Funkcja zakładu zmniejszyła się w stosunku do 1914 r. więcej niż 2 krotnie, personel pozostał niezmienny.

Ustęp 8.

Krajowy zakład głuchoniemych w Poznaniu.

Zakład połączony jest z internatem. Do zakładu należy 2 ha, 04 a 25m².

W roku	liczył wychowanków	dni utrzymania	osób personelu
1914	208	56 160	33
1919	149	40 230	31
1920	138	37 260	30
1921	132	35 640	28

Koszty utrzymania wynosiły	faktycznie	taryfowo
w r. 1914	0.49	0.55
1919	0.93	0.74
1920	8.90	2.06
1921	53.62	16.47

Dopłaty krajowe wynosiły w 1914 r. 111 971 z innych dochodów 36 188; dopłaty stanowiły prawie 300% innych dochodów; w 1921 r. dopłaty wynosiły 9 077 623 gdy inne dochody 6 211 000; dopłaty stanowiły 1500% innych dochodów.

Zakład wykazuje tendencję zniżkową; funkcja zakładu w stosunku do 1914 zmniejszyła się w 1921 r. o 40%, gdy liczba personelu o 16%.

W zakładzie odbył się w tym roku egzamin na nauczycieli dla szkół głuchoniemych; poza tem przyjął zakład kilka wycieczek pedagogicznych, w tem wycieczkę Instytutu w Warszawie.

Ustęp 9.

Krajowy zakład dla niewidomych w Bydgoszczy.

Zakład połączony jest z internatem; w bieżącym roku został rozszerzony przez przyłączenie gmachów opróżnionych przez zakład dla głuchoniemych (patrz wyżej). Do zakładu należy 1 ha. 93 a. 83 km.

W roku	liczył wychowanków	dni utrzymania	osób personelu
1914	81	25 160	29
1919	60	17 448	15
1920	52	19 588	27
1921	56	12 728	17

Koszty utrzymania w roku	wynosiły faktycznie	taryfowo
1914	0,68	0,55
1919	1,71	0,74
1920	8,97	2,26
1921	114,16	16,47

Dopłata wynosiła w r. 1914 — 72 951, gdy inne dochody 25 578; dopłata stanowiła około 288% innych dochodów. W 1921 r. dopłata wynosiła 6 680 303, gdy inne dochody 672 355; dopłaty stanowiły prawie 1000% innych dochodów; w 1914 r. wyżywienie i utrzymanie wychowanków wymagało 16 873, gdy w 1921 r. 1 452 944, tj. około 900% kwoty z r. 1914 r.

Funkcja zakładu zmniejszyła się 2 krotnie, personel pozostał prawie niezmienny.

Zakład urządził w b. r. uroczystość 50-letniego jubileuszu.

Brak przepisów w przedmiocie egzaminowania nauczycieli dla niewidomych utrudnia należyłą organizację zakładu. Przepisy mają być wydane w najbliższym czasie przez Ministerstwo Wyznań i Oświecenia Publicznego. Zakład zwiedziło kilka wycieczek z tut. Województwa i z poza jego granic. W 1921/22 r. w zakładzie pomieszczeni byli niewidomi z Województwa Pomorskiego na rachunek Pomorskiego Samorządu Krajowego.

Ustęp 10.

Krajowy Zakład Psychiatryczny w Dziekance.

Do zakładu należy prócz parku zakładowego gospodarstwo rolne.

	ha.	a.	km.
Na park i zabudowania zakład. przypada	21	38	54
na gospodarstwo zakładowe	125	37	98
tj. razem	151	77	52

Zakład rozwija się prawidłowo. Frekwencja mniej więcej wraca do przedwojennej. Urządzony nowoczesnie może łatwo pomieścić 250 pacjentów, ponad liczbę normalną. Przy niezmienionej niemal funkcji ma personel 18% mniejszy.

W roku	liczył pacjen- tów	dni utrzyma- nia	i osób perso- nelu
1914	700	236 697	159
1919	470	155 303	128
1920	616	165 285	135
1921	585	213 340	129

w roku	Koszty utrzymania wynosiły			taryfowe			
	faktycznie			taryfowe			
	I.	II.	III.	I.	II.	III.	ubodzy
1914	1,55	0,83	0,47	6,—	2,50	1,20	
1919	4,20	2,30	1,56	8,—	3,40	1,60	1,20
1920	36,56	26,56	17,90	15,—	10,—	3,75	2,50
				36,—	20,—		8,—
1921	454,—	276,—	164,—	120,—	70,—	32,—	30,—
				120,—	70,—	32,—	30,—
				150,—	120,—	160,—	50,—
				300,—	250,—	170,—	50,—
				800,—	600,—	400,—	50,—

Zakład otrzymał w 1914 r. tytułem dopłaty krajowej 121.339, z innych dochodów 328.604; dopłata stanowiła zatem 34% innych dochodów. W 1921 r. zakład otrzymał tytułem dopłaty 17.211.000, z innych dochodów 38.280.000; dopłaty stanowią 44% innych dochodów. Opłaty pacjentów płacących wynosiły w 1914 r. 251.379, gdy utrzymanie wszystkich pacjentów wynosiło 189.287. Opłaty dawały zatem więcej o 33%, niż ogólne koszty utrzymania. W 1921 opłaty pacjentów wynosiły 28.841.000, gdy utrzymanie wszystkich pacjentów wymagało 27.140.000. Nadwyżka opłat stanowi 5% ponad

wydatek na utrzymanie. Dopłata krajowa wynosiła na głowę pacjenta 30.000 mk.

Dyrektor Zakładu Dr. Piotrowski robiąc doświadczenie z leczenia chorych przez estetyczną pracę fizyczną, dającą pole do twórczości, pobudził pacjentów do takich wysiłków w zakresie snycerstwa, iż przedmioty wyprodukowane stanowią prawdziwe arcydzieła sztuki stosowanej w zakresie przemysłu meblowego. Niestosunkowe koszty nie pozwalają na załączenie odbitek fotograficznych tych przedmiotów.

Doświadczenia te dały powód Wydziałowi Krajowemu do powzięcia uchwały w przedmiocie utworzenia w zakładzie etatowego stanowiska nauczyciela ślōdydu. Zakład zwiedziło szereg wycieczek, w czem kilka psychiatrycznych. W ubiegłym roku zakład gościł zjazd psychiatrów. W tym roku przedstawiciele Ministerstwa Zdrowia Publicznego. W zakładzie odbywa Dyrektor zakładu wykłady uniwersyteckie jako docent psychiatrii na Uniwersytecie Poznańskim.

Ustęp 11.

Krajowy Zakład Psychiatryczny w Kościanie.

		ha.	a.	km.
Do Zakładu należy ogółem		96	11	71
w czem roli		86	62	57
W roku	liczył pacjen- tów	dni utrzy- mania	osób perso- nelu	
1914	634	247 550	155	
1919	275	153 371	100	
1920	102	61 971	44	
1921	100	43 732	47	
Koszty utrzymania wynosiły		faktycznie	taryfowo	
w roku 1914		0,67	(patrz	
1919		0,89	Ustęp 10	
1920		6,48	Dziekanka)	
1921		69,25		

W roku 1914 zakład otrzymał tytułem dopłaty krajowej 120.947, z innych źródeł 265.463, dopłata stanowiła zatem 48% innych dochodów; w 1921 dopłata wynosiła 2.370.000, gdy inne dochody dawały: 7.989.000; dopłata stanowi zatem 30% innych dochodów.

W roku 1914 opłaty pacjentów płacących wynosiły okragło 105.000, gdy koszty utrzymania wszystkich pacjentów wynosiły okragło 162.000. Opłaty pacjentów płacących były zatem mniejsze od kosztów utrzymania o 33%.

W 1921 opłaty pacjentów wynoszą 4.202.000, gdy koszt utrzymania wszystkich 3.060.000; przewyższają zatem wydatki o 30%. Zakład w dopłacie zużył na głowę pacjenta 23 700. Nie wyzyskany należycie w związku z ogólną polityką taryfową nie może być prowadzony dalej, jeżeli w najbliższym czasie liczba pacjentów nie zostanie wydatnio pomnożoną; o ileby to nie nastąpiło, zajdzie potrzeba przeniesienia pacjentów do jednego z pozostałych zakładów psychiatrycznych, a opróżnione pawilony oddać na cele zakładów głuchoniemych.

Ustęp 12.

Krajowy Zakład Psychiatryczny w Owińskach.

	ha.	a.	km.
Do Zakładu należy ogółem	33	25	45
w czym na zabudowania z dziedzińcem	4	25	46
na ogrody dla urzędników	1	29	46
„ park	3	08	34
„ las	2	56	47
„ ogród zakładowy	3	08	80
„ rolę	14	76	62
W roku	liczył pacjen- tów	dni utrzy- mania	osób perso- nelu
1914	706	299 821	122
1919	422	153 937	106
1920	492	201 344	111
1921	496	197 817	98
Koszty utrzymania	faktycznie		taryfowo
wynoszą	I.	II.	III.
w roku 1914	1,60	0,98	
1919	6,00	3,40	1,76
1920	31,00	21,00	12,50
1921	382,00	255,00	130,00

W roku 1914 otrzymał zakład tytułem dopłaty 90.932; gdy z innych źródeł 3.320.321 dopłata stanowi zatem 8,2% innych dochodów. W 1921 otrzymał zakład tytułem dopłaty 5.151.000, gdy z innych źródeł 30.672.000, dopłata stanowi zatem 16% innych dochodów.

W r. 1914 opłaty pacjentów płacących wynosiły 264.000, gdy koszty wyżywienia i utrzymania wszystkich pacjentów 196 000. Opłaty przewyższają koszty o 68.000 tj. 33%. W r. 1921 opłaty płacących pacjentów przyniosły 22.763.000, gdy koszty utrzymania wyniosły 19.070.000. Opłaty przewyższają koszty utrzymania o 3.693.000, tj. o 18%.

Funkcja zakładu zmniejszyła się na ogół o $\frac{1}{5}$, gdy personel o $\frac{1}{5}$.

Zakład wymaga inwestycji.

Ustęp 13.

Krajowa Klinika dla kobiet i Szkoła położnych.

Do Zakładu należy 1 ha. 42 a. 48 klm.

W roku	liczył pacjen- tów	dni utrzyma- nia	i osób perso- nelu
1914	1 000	19 692	32
1919	1 700	57 953	33
1920	2 000	51 562	38
1921	1 700	63 831	56

Koszty utrzymania wynoszą

w roku	faktycznie			taryfowo		
	I.	II.	III.	I.	II.	III.
1914	1,82	1,37	0,91	9,—	5,—	1,75
1919	5,66	4,25	2,83	15,—	7,—	8,19
1920	34,36	25,77	17,18	84,25	49,50	33,25
1921	362,50	271,88	181,25	120,—	70,—	50,—
		zamiejscowi		150,—	87,50	62,—
		miejscowi		160,—	100,—	70,—
		zamiejscowi		320,—	200,—	140,—
		miejscowi		200,—	120,—	80,—
		zamiejscowi		350,—	220,—	140,—
		miejscowi		300,—	250,—	200,—
		zamiejscowi		600,—	450,—	400,—
		miejscowi		800,—	650,—	400,—
		zamiejscowi		1500,—	1200,—	700,—

Funkcja zakładu wzrosła zatem więcej niż 3 razy, gdy personel nie spełnia 2 razy; oznacza to wielki rozwój zakładu, który co do rozmiaru jest jedynym w Polsce.

W r. 1914 wynosiły dopłaty do zakładu 51.685, gdy inne dochody 27.410 w 1921 roku wynosiły dopłaty do zakładu 25.355.256, gdy inne dochody 10 601.000 dopłaty w 1912 r. wynosiły 250%; a w r. 1921 również 250% innych dochodów.

W r. 1914 opłaty od pacjentów wynosiły 21.741, gdy koszty utrzymania i wyżywienia ich wynosiły 15.151; w 1921 roku opłaty wynosiły 6.276.611, gdy koszty wynosiły 9.569.374; koszty utrzymania pokrywały w 1914 r. w całości z nadwyżką równą 33% kosztów; natomiast w 1921 r. opłaty wystarczały na pokrycie $\frac{2}{3}$ kosztów, tj. pozostawiając bez pokrycia 3.273.000.

Deficyt ten, przypisać należy niewspółmiernemu podwyższaniu taryf, jak to zresztą widać z powyższego zestawienia.

Dla należytego rozwoju kliniki potrzeba wybudowania pawilonu zakaźnego, powiększenia instrumentów operacyjnych, opiewszenie sali operacyjnej, sprawienie aparatu Roentgenowskiego oraz wydatne powiększenie bielizny, która nie uzupełniona dostatecznie w poprzednich latach, obecnie nie może zaspokoić najskromniejszych potrzeb.

(Dokończenie nastąpi.)

OD ADMINISTRACJI.

Ceny za wydawnictwa nasze ustanowiliśmy obecnie jak następuje :

Rocznik I. „Przeglądu Admin.“ (w oprawie kartonowej): dla abonentów 1500 mp., w handlu księgarskim 2500 mp., pojedynczy zeszyt dla abonentów 120 mp., dla nieabonentów 200 mp.

Rocznik II. (kwartał 1—3, zeszytów 18) dla abonentów 2100 mp., dla nieabonentów 3200 mp., pojedynczy zeszyt dla abonentów 185 mp., dla nieabonentów 250 mp., podwójny zeszyt dla abonentów 370 mp. dla nieabonentów 500 mp.

Orzecznictwo Senatu Administracyjnego każdy numer po 100 mp., numery 9 i 10 razem 350 mp

K. Kierski: Likwidacja majątków niemieckich według Traktatu Pokoju 480 mp.

J. Hubert: Sprawa nowego podziału Rzeczypospolitej Polskiej na Województwa . . 440 „

Dr. Madurowicz: Urzędy Ziemskie w Polsce . . 540 „

